

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI (TEZLİ) YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA GELENEKSEL
KUMAŞLARIN KADIN GİYİMİNDE KULLANIMI: EHRAM
DOKUMA ÖRNEĞİ

Sibel KELLEÇİ

Yüksek Lisans Tezi

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA GELENEKSEL
KUMAŞLARIN KADIN GİYİMİNDE KULLANIMI: EHRAM
DOKUMA ÖRNEĞİ

Sibel KELLEÇİ

T.C.
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı
Tekstil ve Moda Tasarımı (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

ORCID ID: 0009-0000-5821-718X

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cantürk ÖZ

İstanbul
Temmuz 2024

KABUL VE ONAY

Sibel KELLEÇİ tarafından hazırlanan “Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Kumaşların Kadın Giyiminde Kullanımı: Eham Dokuma Örneği” başlıklı bu çalışma, 11/07/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Prof. Dr. Hülya TEZCAN** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Prof. Dr. Zeynep TARIM** _____
İstanbul Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Cantürk ÖZ** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Yönetim Kurulu;

Karar Tarihi :
Karar Numarası :

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin SEVGİLİ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

11 Temmuz 2024

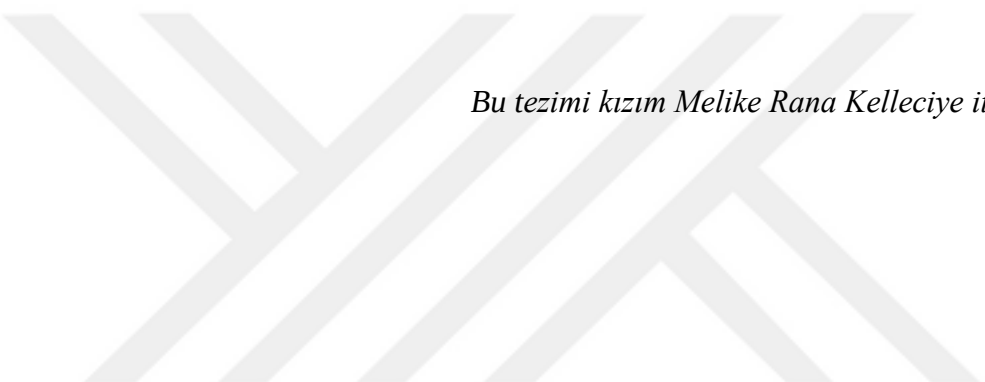
Sibel KELLEÇİ

SAVUNMA ÖNCESİ ONAYLAR

BENZERLİK ONAYI		
Başlık	Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Kumaşların Kadın Giyiminde Kullanımı: Ehram Dokuma Örneği	
Savunma Tarihi	11.07.2024	
Sayfa Sayısı	81	
Benzerlik Yüzdesi (%)	19	
Benzerlik Yüzdesi (%) (Kaynakça Hariç)	15	
Taranan Program	Turnitin	
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, özet, ana bölümler ve sonuç kısımlarından oluşan çalışmam için şahsım ve tez danışmanım/Enstitü Sorumlusu tarafından intihal tespit programında taraması yapılmıştır. Tez Danışmanımın gözetiminde tamamladığım çalışmamın azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.		
Öğrenci Sibel KELLEÇİ	Danışman Dr. Öğr. Üyesi Cantürk ÖZ	Enstitü Sorumlusu

TEZDEN ÇIKARILAN YAYIN		
Yayın Künyesi	Kelleci, S. (2024). Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Kumaşların Kadın Giyiminde Kullanımı: Ehram Dokuma Örneği. <i>Digital Communication Journal</i>	
Yayın Türü	☐ Ulusal Hakemli Dergide Makale ☐ Uluslararası Hakemli Dergide Makale ☐ Ulusal Kongre/Sempozyumda Bildiri ☒ Uluslararası Kongre/Sempozyumda Bildiri	
	Enstitü Sekreteri	

Bu tezimi kızım Melike Rana Kelleciye ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanma sürecini özenle takip eden, yol gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Cantürk Öz'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca bugünlere gelmemi sağlayan kıymetli anneme ve babama, önerileri ve değerli katkılarıyla yanımda olan eşime çok teşekkür ederim.

Bu vesileyle, araştırma aşamasında desteklerini esirgemeyen dokuma ustası Sevim Ataner'e, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi yetkililerine, Bayburt Belediye Başkanı Mete Memiş ve kıymetli eşi Zeynep Memiş'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Son olarak, ehram dokumalarına ulaşmamı sağlayarak tezime destek veren aile dostlarıma, tasarımlarıma gönüllü modellik yapan sevgili Samira Tekirdağ'a çok teşekkür ederim.

Sibel KELLEÇİ

Temmuz, 2024

ÖZET

Sibel KELLEÇİ

Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Kumaşların Kadın Giyiminde Kullanımı:

Ehram Dokuma Örneği

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2024

Giyim kuşam, toplumun kimliğini ve yaşam biçimini yansıtan önemli unsurlardandır. Coğrafi koşullar, iklim, kültürel miras, ekonomik durum, dini inançlar ve toplumsal normlar gibi çeşitli faktörler, insanların nasıl giyindiğini ve hangi tür kıyafetleri tercih ettiğini belirler. Ehram dokuması, Bayburt ve çevresinde önemli bir kültürel mirastır. Koyunun yününden geleneksel yöntemlerle üretilen bu dokuma, yörede kadınlar tarafından dış giyim olarak kullanılır. Ehram, sadece bir giysi olmanın ötesinde, bölgenin tarihini, coğrafi özelliklerini ve kültürel değerlerini yansıtan bir simgedir. Yünün doğal ve sıcak tutan özellikleri, Bayburt'un sert kış koşullarına uygunluk sağlar. Ayrıca, ehram dokuma süreci ve desenleri, bölgenin geleneksel el sanatlarının ve zanaatkarlığının bir yansımasıdır. Bu tür geleneksel dokumalar, kültürel kimliğin korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşır.

Ehram dokuma sanatının modern tasarımlara taşınması, bu geleneksel zanaatın hem korunmasını hem de çağdaş kullanım alanlarıyla yeniden hayat bulmasını sağlayabilir. Bu çalışma, Ehram dokuma sanatının kavramsal, geleneksel ve dokuma olarak taşıdığı değerleri inceleyerek, Bayburt ve çevresindeki Ehram kültürünü ve bu kültür içinde şekillenen sanat anlayışının özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Ehram dokuma sanatının tarihsel, teknik ve kültürel boyutları ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. El dokuması ürünler, zanaatkarın el emeği ve becerisiyle ortaya çıkar ve her bir parça, dokuyan kişinin dokuma tarzı, teknik becerisi ve hatta o anki ruh hali gibi birçok faktörden etkilenir. Bu nedenle, iki el dokuması ürünün tamamen aynı olması mümkün değildir. Bu özellik, Ehram dokumalarının benzersizliğini ve değerini artırır. Yok olmaya yüz tutmuş Ehram dokumacılığının geriye kalan az sayıdaki temsilcilerinin bilgi birikimlerinden faydalanarak bu değerli dokuma sanatını koruma ve gelecekte artarak devam edecek çalışmalara katkıda bulunma amacı, bu çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Ehram dokuma sanatının tanıtılması, bu değerli zanaatın gelecekte de yaşatılmasını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmacılara kaynak oluşturmak ve kültürel değeri olan el sanatlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak da bu çalışmanın temel hedefleri arasındadır. Bu araştırma ile ehram dokumasının kumaş araştırmaları yapılmıştır. 25-40 yaş aralıklarına uygun kumaşlar incelenmiş ve bulunmuştur. Bu yaş kadın aralıklarına uygun özelliklerde tasarımlar yapılmıştır bu tasarımlardan yola çıkarak günümüzde giyilebilecek beş özgün çağdaş tasarım çalışması yapılmıştır. Bu tasarımların motifleri ile birlikte uygulaması yapılmıştır. Kapsül koleksiyondan üç tanesi üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sürdürülebilirlik, kültürel değerler, geleneksel dokuma, ehram, dokuma, el sanatları

ABSTRACT

Sibel KELLEÇİ

The Use of Traditional Fabrics in Women's Clothing within the Scope of Sustainability:

The Example of Ehram Weaving

Master's Thesis

İstanbul, 2024

Clothing and attire are significant elements that reflect the identity and lifestyle of a society. Various factors such as geographical conditions, climate, cultural heritage, economic status, religious beliefs, and social norms influence how people dress and what types of clothing they prefer. Therefore, clothing and attire provide important clues to understanding a society's identity and values. Ehram weaving is a significant cultural heritage in Bayburt and its surroundings. This traditional fabric, made from sheep's wool is used by women in the region as outerwear. Ehram is more than just a garment; it is a symbol reflecting the region's history, geographical characteristics, and cultural values. The natural and warm properties of wool are suitable for Bayburt's harsh winter conditions. Moreover, the weaving process and patterns of Ehram reflect the region's traditional craftsmanship and artisanship. Such traditional weavings are crucial for preserving cultural identity and passing it on to future generations.

Transferring the art of Ehram weaving to modern designs can help preserve this traditional craft and revitalize it with contemporary applications. This study aims to examine the conceptual, traditional, and weaving values of Ehram weaving art, revealing the Ehram culture in Bayburt and its surroundings and the characteristics of the art understanding shaped within this culture. Accordingly, the historical, technical, and cultural dimensions of Ehram weaving will be thoroughly examined. Handmade products emerge with the craftsmanship and skill of the artisan, and each piece is influenced by the weaver's style, technical skill, and even their mood at the time. Therefore, it is impossible for two handmade products to be completely identical. This feature enhances the uniqueness and value of Ehram weavings. The aim at the heart of this study is to preserve this valuable weaving art by utilizing the knowledge and experience of the remaining few representatives of Ehram weaving, which is on the verge of extinction, and to contribute to future studies that will increasingly continue. Promoting the art of Ehram weaving is of great importance to ensure that this valuable craft continues to be lived in the future. Another primary goal of this study is to provide resources for researchers and ensure the transmission of culturally valuable handicrafts to future generations. This research has conducted fabric studies on Ehram weaving. Fabrics suitable for the 25-40 age range have been examined and found. Designs have been made with characteristics suitable for women in this age group. Based on these designs, five unique contemporary design works have been created that can be worn today. Three pieces from the capsule collection have been produced with their motifs implemented.

Keywords

Sustainability, cultural values, traditional weaving, ehram, weaving, handicrafts

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN	ii
SAVUNMA ÖNCESİ ONAYLAR.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜREBİLİRLİK VE GELENEKSEL KUMAŞLAR	6
1.1. Sürdürülebilirlik	6
1.2. Sürdürülebilirlik ve Moda Tasarım	9
1.2.1. Yavaş Moda	10
1.2.2. Eko Moda.....	12
1.2.3. Etik Moda	14
1.3. Geleneksel Kumaşların Özellikleri	16
1.4. Geleneksel Kumaşların Günümüzde Kullanımı	20
İKİNCİ BÖLÜM: BAYBURT VE ERZURUM YÖRESİNDE EHRAM KUMAŞI.....	25
2.1. Ehramın Tanımı.....	25
2.2. Bayburt ve Erzurum Yöresinde Ehram Dokumacılığı	26
2.2.1. Ehramda Kullanılan Hammadde.....	28
2.2.2. Ehramda Kullanılan Nakışlar	29
2.2.3. Ehram Kumaşının Dokunması.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GELENEKSEL EHRAM KUMAŞINDAN MODERN TASARIMLAR.....	39
3.1. Tasarım Süreci.....	39
3.2. Kapsül Koleksiyon Hazırlık Süreci	40
3.2.1. Hikâye Panosu Oluşturma	41
3.2.2. Eskiz Çizimleri	42
3.2.3. Seçilen Koleksiyon Ürünleri.....	43
3.3. Tamamlanmış Ürünler.....	59
SONUÇ VE ÖNERİ.....	62

KAYNAKLAR	66
-----------------	----

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Geleneksel Dokuma Örnekleri.....	19
Tablo 2. Ehram Nakış Çeşitleri.....	31
Tablo 3. Ehramın Kullanılabileceği Alanlar	35

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sürdürülebilirlik Kapsamı.....	9
Şekil 2. Yavaş Moda	12
Şekil 3. Eko Moda.....	14
Şekil 4. Etik Moda	15
Şekil 5. Geleneksel Dokumalar ile Modern Tasarımlar	21
Şekil 6. Şile Bezi ile Modern Tasarımlar	22
Şekil 7. 2022 Ehrama Dokunuşlar Sergisi	23
Şekil 8. Kutnu Kumaş ile Modern Tasarımlar	23
Şekil 9. Dokuma Atlası Proje Tasarımları	24
Şekil 10. Eham Dokuma Tezgâhı	27
Şekil 11. Yün Eğirme (Çıyrık) Aleti	27
Şekil 12. Dokuma Mekiği	28
Şekil 13. Yün Tarağı	28
Şekil 14. Yün.....	29
Şekil 15. Yün Kelep	29
Şekil 16. Yünün Hazırlanması İşlemi	32
Şekil 17. Ehamın Örtünme Şekli	35
Şekil 18. Eham Tezgâhı	36
Şekil 19. Eham ile Yapılan Aksesuar Örnekleri	36
Şekil 21. Çıyrık	37
Şekil 20. Eham Dokuma Tezgâh Örneği	37
Şekil 23. Eham Örnekleri.....	38
Şekil 24. Model Geliştirme Şeması.....	41
Şekil 25. Hikâye Panosu	42
Şekil 26. Eskiz Çizimleri.....	43
Şekil 27. Koleksiyon Çeşitlilik Panosu.....	44
Şekil 28. Koleksiyon Sıralaması	44
Şekil 29. Tasarım 1 Artistik ve Teknik Çizim	45
Şekil 30. Tasarım 2 Artistik ve Teknik Çizim	46
Şekil 31. Tasarım 3 Artistik ve Teknik Çizim	48
Şekil 32. Tasarım 3 Elbise Kalıbı	49
Şekil 33. Tasarım 3 Kesim ve Dikim İşlemleri.....	50

Şekil 34. Tasarım 4 Artistik Çizim ve Teknik Çizim.....	52
Şekil 35. Tasarım 4 Elbise Kalıbı	53
Şekil 36. Tasarım 4 Kesim ve Dikim İşlemleri.....	54
Şekil 37. Tasarım 5 Artistik ve Teknik Çizim	56
Şekil 38. Tasarım 5 Elbise Kalıbı	57
Şekil 39. Tasarım 5 Kesim ve Dikim İşlemleri.....	58
Şekil 40. Tasarım 3 Tamamlanmış Ürün	59
Şekil 41. Tasarım 4 Tamamlanmış Ürün	60
Şekil 42. Tasarım 5 Tamamlanmış Ürün	61

GİRİŞ

Dokuma sanatları, insanlığın en eski sanatlarından olup insanın giyim oluřturmasında kullanılmıřtır. Dokuma kumař uřretiminin bařlıca uř teknięinden biridir. Ŗrme ve keęeleřtirme (yūzeysiz kumař) tekniklerindendir. İnsanın kendini ifade etme bięimlerinden biri de semboller kullanması ve motifler uřretmesidir. Bu motifler kūltūre, yōreye gōre farklı anlamlar ięerir ve anlatı yapmalarını saęlar. Motif ve desenler kendilerini insanların kullandıęı giysilerinde de gōstermiřlerdir. Tūrkler Orta Asya'da ki dōnemlerinden bařlayarak kendi kūltūrlerini uřrettikleri kumařlarda gōstermiřlerdir. Farklı malzemelerle yaptıkları dokumalarla deęiřik kumař tūrleri oluřturmuř ve bunları sembollerini ile sūsleyerek; ihtiyaę, istek ve yeteneklerini gōstermek ięin kullanmıřlardır.

“İnsan yařamının her alanında gōrūlen yūzey sūslemeleri, insanın kendi vūcudunu boyaması ile bařlamıř, maęara duvarlarına çizdięi řekiller ile devam etmiř ve daha sonra bunları oluřturduęu dokunsal yūzeylere sūsleme olarak aktarmıřtır. İnsanın tutum ve talepleri; gūnūmūzde de makyaj, giyim kuřam mekān sūslemeleri olarak devam etmektedir. Bu tarzın ve sūslemelerin oluřumları incelenirse; Ŗnce kiřisel olmuřlar, daha sonra ise yōresel, ulusal ve evrensel Ŗrnekler olarak geliřerek gelenekselleřmiřlerdir” (Uęurlu, 2021)

Dokumacılık tarihiyle ilgili kesin bir bařlangıę tarihi belirlemek mūmkūn olmamakla birlikte, Mısır, Mezopotamya ve Orta Asya gibi bōlgelerde dokumacılıęın kōkenlerine dair izler bulunmuřtur.

Mısır'da, tarihi M.Ö. 4. ve 3. binyıllara dayanan dokuma Ŗrnekleri Mezopotamya da ise (bugūn Suriye, İran'ın bir kısmı) bōlgesinde M.Ö. 4. binyılda dokuma sanatının var olduęuna dair kanıtlar vardır. Orta Asya bozkırlarında ki gōęebe topluluklar arasında Ŗzellikle de Orta Asya bozkırlarında, gōęebe topluluklar arasında tekstil uřretiminin bu tarihlerden beri var olduęu dūřūnūlmektedir.

Sanayi devriminden Ŗnce, el sanatları ve el yapımı uřretim genellikle toplumların ekonomik temelini oluřturuyordu. Dokumacılık da bu el sanatlarından biriydi ve biręok kūltūrde giyim, ev tekstili ve dięer kullanım amaęları ięin Ŗnemli bir uřretim dalıydı. Sanayi devrimi, makineleřme ve fabrikasyonun artmasıyla birlikte, dokuma ve tekstil endūstrisinde būyūk deęiřikliklere neden oldu.

Sanayi devrimiyle birlikte makineleşme ve endüstrileşme, birçok geleneksel sanat ve el işçiliği alanında önemli değişikliklere neden olmuştur. Dokumacılık da bu değişimden etkilenen alanlardan biridir. Sanayi devrimiyle birlikte tekstil endüstrisindeki makineleşme, kumaş üretimini büyük ölçüde hızlandırmış ve serileştirmiştir.

Makineleşme sayesinde, el tezgahlarında yapılan kumaş üretimi yerini fabrikalarda çalışan dokuma makinelerine bırakmıştır. Bu durum, daha hızlı ve daha verimli üretim sağlamış, ancak aynı zamanda geleneksel el sanatlarının yerini alarak birçok zanaatın kaybolmasına neden olmuştur. El emeğiyle yapılan geleneksel dokumacılık, makineleşme ve fabrikasyonun etkisiyle gerilemiş ve unutulmuş veya sınırlı bir alan olarak kalmıştır.

Ayrıca, sanayi devrimi sırasında kimyasal boyaların kullanımının artmasıyla birlikte, doğal boyaların yerini kimyasal boyalar almıştır. Bu da geleneksel tekstil üretimindeki doğal ve yerel malzemelerin kullanımının azalmasına neden olmuştur.

Günümüzde birçok kültür ve birey, geleneksel el sanatlarını ve dokumacılığı koruma ve canlandırma çabalarına odaklanmaktadır. El yapımı ve geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlere olan talep artmaktadır, bu da bazı geleneksel sanatların değerini ve önemini yeniden kazanmasına katkı sağlamaktadır (Yağan, 1978: 5). Erzurum ve Bayburt'ta geleneksel anlamda kadınların dış giyim olarak kullandığı dikişsiz ehram dokuması günümüzde bürünme şeklindeki örtünme kullanılmamaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik kapsamında geleneksel kumaşlardan biri olan ehram kumaşının modern çizgiler ile güncellenip, örnek tasarımlar ile yeniden gün yüzüne çıkması bir gereksinimdir.

Sürdürülebilirlik en az enerji ve materyal kullanımı ile en çok kazancın elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde devletler, dünya için önemli bu süreçleri yasalarla denetlemeye başlamıştır. Hızlı tüketimin yoğun olduğu tekstil sektöründe sürdürülebilirlik uygulamalarından biri de geleneksel üretim teknikleri ve yerel kültürlerin on plana çıkarılması ile global pazarın yavaşlatılmasıdır. Yavaş moda olarak tanımlanan bu etki ile hem ülkeler kalkınacak hem de geleneklerin yok olmasının önüne geçilebilecektir. Bu anlamda geleneksel kumaşlar, modern çizgiler ile yeniden canlanarak devamlılık kazanması önemli bir gereksinim halini almıştır.

Bu tez araştırmasında ülkemiz geleneksel/yöresel kumaşlarından biri olan Ehram kumaş ve üretim süreçleri incelenmiştir. Bayburt yöresine ait bu dokumanın incelenmesi ile hem yöre halkı hem de üreticilerin on plana çıkarılması, istihdamın desteklenmesi ve sürdürülebilirliğin artırılması amaçlanmıştır. Gerçekleştirilen tasarım uygulaması ile Ehram kumaşı günün ihtiyaçları doğrultusunda modernleştirilerek; benzer uygulamalar için sektör ve tasarımcılara örnek teşkil edecek şekilde tüm tasarım süreci detaylı olarak aktarılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda araştırma üç bölümde gerçekleştirilmiştir. İlk bölümde sürdürülebilirlik ve geleneksel kumaşlar incelenip elde edilen bilgiler aktarılmıştır. İkinci bölümde ehram kumaşı açıklanmış; kullanılan nakışlar, hammadde kompozisyonları ve dokuma işlemleri hakkında detaylı olarak bilgi verilmiştir. Bu bilgiler Sevim Ataner'den temin edilen bilgiler ile desteklenmiştir. Üçüncü bölüm de ise gerçekleştirilen tasarım uygulaması ile Ehram kumaşı günün ihtiyaçları doğrultusunda modernleştirilerek; benzer uygulamalar için sektör ve tasarımcılara örnek teşkil edecek şekilde tüm tasarım süreci detaylı olarak aktarılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma hazırlanırken; konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynak taraması yapılarak bilgiler elde edilmiştir. Yapılan bu çalışmanın evreni geleneksel kumaşlardır. Örneklemini ise Anadolu'da Erzurum ve Bayburt'ta kullanılan ehram dokuması oluşturmaktadır. Çalışma giysi tasarım süreçlerini içermektedir Geleneksel dokumaların kadın giyim tasarımında nasıl kullanılabileceği, estetik ve fonksiyonel açıdan nasıl entegre edilebileceği üzerine bir araştırma yapılarak eskizler gerçekleştirilmiş, seçilen üç kapsül koleksiyon geleneksel dokuma ve doğal malzemeler ile sürdürülebilirliğe uygun bir şekilde üretilmiştir. Tasarım ve üretim süreçleri; ilgilenenlere kaynak oluşturma ve bir örnek teşkil etmesi açısından detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

- Ehram dokuma sanatının sürdürülebilirliği için uzun vadeli planlar ve projeler geliştirilebilir.
- Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlarla iş birliği yapılabilir.
- Ehram dokumacılığının ekonomik olarak da desteklenmesi için teşvik ve fonlar sağlanabilir.

- Ehram dokumacılığının kültürel miras olarak tescil edilmesi için gerekli girişimlerin başlatılabilir.
- Yerel ve ulusal düzeyde Ehram dokumacılığının tanıtımını sağlamak için sergiler, fuarlar ve etkinlikler düzenlenebilir.
- Dijital platformlarda Ehram dokumacılığının tanıtılması ve satışının yapılması için stratejiler geliştirilebilir.

Bu tür kapsamlı bir çalışma, geleneksel dokumaların modern giysi tasarımlarında nasıl kullanılabileceği konusunda önemli bilgiler sunar. Bu sürecin çeşitli aşamalarını ve elde edilen sonuçları ayrıntılı bir şekilde açıklamak hem tasarımcılar hem de bu alanda araştırma yapanlar için değerli bir kaynak olabilir.

Literatür Taraması

Yerel ve Yabancı Kaynaklar: Geleneksel kumaşlar ve dokuma teknikleri üzerine yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, mevcut bilgiler derlenmiştir.

Geleneksel Dokumalardan; Erzurum, Bayburt yöresine ait ehram kullanılmıştır

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren, Geleneksel kumaşlar; örneklem ise Erzurum ve Bayburt yörelerine ait ehram kumaşıdır.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırma, Ehram dokuma sanatının tarihini, tekniklerini ve günümüzdeki durumunu ele almak bu sanatın korunması ve tanıtılması açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple ehram dokuma sanatının tarihini, tekniklerini ve kültürel önemini incelemeyi amaçlamaktadır. Eski bir dokuma kültürümüz olan ehramın günümüzdeki durumunu, kullanım alanlarını ve yaşatılması için yapılan çalışmaları ele alarak, bu değerli sanatın korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda farkındalık yaratmayı hedeflemektedir. Ayrıca, modern tasarımlarla entegre edilerek yaşatılması da günümüz modasında değer kazanmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, Ehram dokuma sanatı ile ilgili geniş çaplı bilgi toplayarak, bu sanatı nasıl koruyabileceğimiz ve gelecek nesillere nasıl aktarabileceğimiz konusunda çeşitli adımlar belirlemek mümkündür. Ehram dokuma sanatının geçmiş ve günümüzdeki örneklerini ele alarak, bu geleneksel zanaatın modern

tasarımlara nasıl taşınabileceğini araştırmak. Geleneksel tekniklerin korunmasıyla birlikte, günümüz modasına ve ihtiyaçlarına uygun yeni ürünler tasarlayarak Eham dokumasının yaşatılması ve popülerleştirilmesi amaçlanmaktadır. Geleneksel eham dokumacılığının günümüzdeki az sayıdaki temsilcilerinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanarak, bu geleneksel sanatı belgelemek, korumak ve gelecekte sürdürülebilir kılmak amacıyla yapılacak çalışmalara temel oluştur

BİRİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE GELENEKSEL KUMAŞLAR

Tezin bu bölümünde; sürdürülebilirlik. Sürdürülebilirliğin moda tasarıma etkileri, geleneksel dokumalar ve özellikleri açıklanmıştır.

1.1. Sürdürülebilirlik

Dünya tarihinde sanayileşme süreci, endüstriyel üretimin artmasıyla birlikte doğal kaynakların ve enerjinin daha fazla kullanılmasına yol açmıştır. Bu durum çevresel sorunları, doğal yaşam alanlarının tahribatını ve türlerin yok olma riskini artırmıştır (Can ve Ayvaz, 2017). Nüfus artışı da bu sürece paralel olarak geliştirmiştir. Daha fazla insanın beslenmesi, barınması ve giyinmesi için daha fazla üretim ve tüketim gereksinimi doğmuştur. Teknolojik gelişmeler, üretim süreçlerini daha verimli hale getirse de çevresel etkileri göz ardı edilmştir

Küreselleşme, dünya ekonomilerini birbirine daha fazla bağlayarak ticareti artırmıştır. Ancak, bu süreç doğal kaynakların küresel ölçekte daha hızlı tüketilmesine ve çevresel etkilerin daha geniş bir alana yayılmasına neden olmuştur. Bu faktörler bir araya geldiğinde, doğal kaynaklar ve çevre, sınırsız tüketimin ve üretimin hedefi haline gelmiş ve bunun sonucunda da doğal dengenin bozulması, biyoçeşitliliğin azalması ve ekosistemlerin zarar görmesi gibi ciddi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik ve çevre koruma önlemleri giderek daha önemli hale gelmiştir (Halaçeli Metlioğlu ve Yakın, 2021)

Sürdürülebilirlik, günümüz dünyasında kalkınmayı etkileyen çok boyutlu bir kavramdır. Hem küresel hem de yerel düzeyde ekolojik, ekonomik ve politik boyutları vardır. Bu, doğal kaynakların korunmasını, ekonomik kalkınmanın devamlılığını ve sosyal adaleti içerir. Sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini tehlikeye atmadan ilerlemeyi amaçlar.

“Sürdürülebilirlik ile ilgili en popüler tanımlardan biri 1987 yılında yayınlanan ‘Ortak Geleceğimiz’ olarak da adlandırılan Bruntland Raporu ile benimsenmiştir. Bu tanıma göre sürdürülebilirlik bugünün gereksinimlerini gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılamalarını engellemeyecek biçimde karşılayabilmektir. Nesiller arası eşitlik ilkesine dayanan bu formül doğal olarak bugün ve geleceğe yönelik ihtiyaçlarla, zarar vermenin doğası

üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu bakış açısı, insan merkezci bir niteliğe sahip olmakla beraber sürdürülebilirlik kavramının kolektif belleğin inşasındaki araçsal rolüne işaret eder (Kipöz, 2021).

Bu doğrultuda sürdürülebilirlik, çevresel yönetimden yenilenebilir enerji kullanımına, atık yönetiminden sosyal eşitlik politikalarına kadar geniş bir yelpazede çeşitli stratejileri ve uygulamaları içerir. Hem bireysel hem de kurumsal düzeyde alınan kararlar, sürdürülebilir bir geleceği şekillendirmede kritik öneme sahiptir.

Rachel Carson'un "Silent Spring" adlı eseri, modern çevre hareketinin ve sürdürülebilirlik bilincinin temellerinden birini oluşturur. Carson, kitabında tarım ilaçlarının, özellikle de DDT'nin doğal yaşamı ve insan sağlığını nasıl tehdit ettiğini ele almıştır. Kitap, tarım ilaçlarının kuşların neslinin tehlikeye girmesine ve ekosistemlerin dengesinin bozulmasına yol açabileceğini gösterdiği için önemlidir (Türkmen, 2009)

Son yıllarda küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişikliği gibi kaygı verici gelişmeler, çevre kirliliğine yönelik kriterlerin önemini giderek artırmaktadır. İklim değişikliği, sadece doğal ekosistemler üzerinde değil, aynı zamanda insan sağlığı, gıda güvenliği, su kaynakları ve ekonomik istikrar üzerinde de ciddi etkiler yaratmaktadır.

Sürdürülebilirliğin dünyada dönüşümü; toplumun her seviyesinde yenilikçi ve yaratıcı kişilerin katılımıyla geliştirilecek bir süreçtir (Doyle, 2008). Sürdürülebilirlik, artık sadece bir işletme stratejisi olmanın ötesine geçmiş durumda; aynı zamanda bir toplumsal hareket ve kültürel bir değişim sürecidir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik çabalarının başarılı olabilmesi için her seviyede, her sektörde ve her toplulukta etkili bir şekilde desteklenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

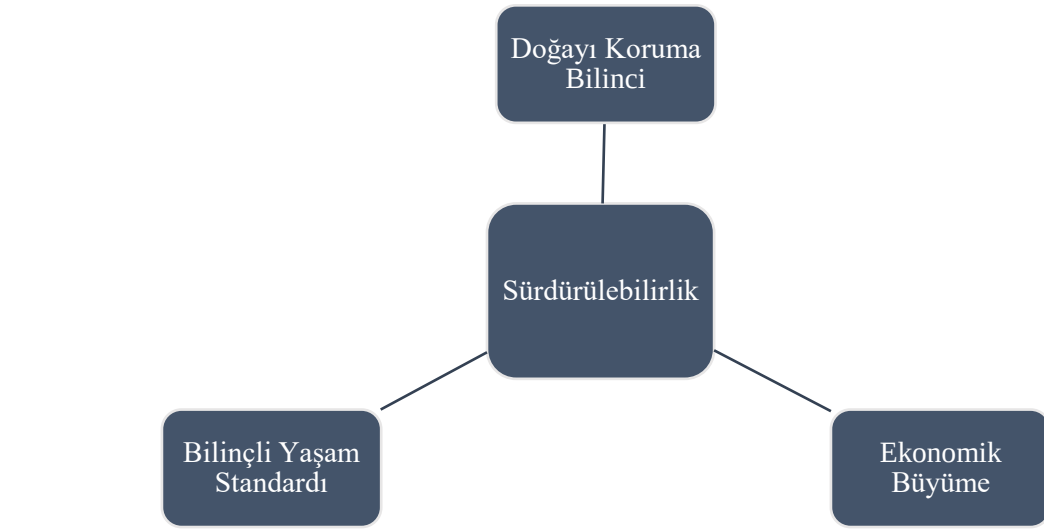
İşletmeler, sosyal medya pazarlaması gibi araçlar aracılığıyla sürdürülebilirlik değerlerini paylaşıırken, bu değerlerin sadece kurumsal içerikle sınırlı kalmaması gerektiğine dikkat çekilmelidir. Bu, sadece işletmenin çalışanları ve müşterileri değil, aynı zamanda tedarikçileri, yerel toplulukları ve genel olarak toplumu içeren bir yaklaşımı vurgular.

Sürdürülebilirlik hem üretici hem tüketici açısından kaynakların etkin kullanılmasında oldukça önemli bir kavramdır. Sürdürülebilirlik, aslında her şeye uygulanabilir bir terim olarak asıl amacı dünyanın devamlılığını sağlamayı belirtir. Bir ürün veya hizmetin 'sürdürülebilir' olarak kabul edilebilmesi için aynı zamanda çevre dostu ve etik olması da gerekir. Bu iki kavramın birleşimi, üretim ve tüketim süreçlerinin çevresel olumsuz

etkilerini sürekli olarak minimize etmeyi ve sosyal yararları maksimuma çıkarmayı hedefleyen sistem geliştirme çabalarını içerir. Bu, uzun vadede hem gezegenimizin sağlığına katkıda bulunur hem de gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur.

Ekonomik büyüme açısından sürdürülebilirlik konusunda önemli adımlar atmak, çevreye ve topluma karşı sorumluluğunun bilincinde olmak, insanoğlunun en temel görevlerinden biri haline gelmiştir. Tekstil ve moda sektörü, üretim ve tüketimin en hızlı geliştiği sektörlerden bir tanesidir. Son yıllarda küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişikliği gibi kaygı verici gelişmeler, çevre kirliliğine yönelik kriterlerin önemini giderek artırmaktadır. (Mangır, 2016) İklim değişikliği, sadece doğal ekosistemler üzerinde değil, aynı zamanda insan sağlığı, gıda güvenliği, su kaynakları ve ekonomik istikrar üzerinde de ciddi etkiler yaratmaktadır. Birçok insanın dolabında etiketi bile üzerinde kıyafet görmek mümkündür. Bu yüzden modada yaşanan hızlı tüketim ve üretim sürecini oluşturan hızlı modanın, çevresel ve ekonomik zararlar iyi analiz edilmelidir. Bu etkilerin azalmasını sağlamaya katkı da bulunan çözümler üretmek günümüzün en önemli görevlerinden biri halini almıştır. Bir başka deyişle moda ve tekstil firmaları sosyal ve çevresel sorumluluklarının bilincinde olmalı ve tüm iş süreçleri ve karar alma mekanizmalarında sürdürülebilirlik ilke ve uygulamalarını benimseyerek kendini yenilemelidir. (Mangır, 2016)

Çevresel bakış açısıyla tanımlanan sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde ekonomi ve sosyal açıdan da geniş bir perspektifte değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik artık sadece ekolojik dengeyi korumakla sınırlı olmayan, aynı zamanda ekonomik büyümeyi ve sosyal adaleti de kapsayan bütüncül bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır.

Şekil 1. Sürdürülebilirlik Kapsamı

1.2. Sürdürülebilirlik ve Moda Tasarım

Sürdürülebilir moda, çevresel ve sosyal etkileri azaltmayı hedefleyen bir yaklaşımı benimser. Bu yaklaşım, ürünlerin ve süreçlerin tasarımında üç ana ilkeyi içerir: değer, müşteri talebi ile en az maliyet ve tüketim. (Charter ve Tischner, 2001: 34)

Değer: Sürdürülebilir moda tasarımında, ürünlerin değeri önemlidir. Bu, ürünlerin kalitesi, dayanıklılığı, işlevselliği ve estetiği gibi unsurları içerir. Ürünlerin kullanım ömrü boyunca değerini koruması ve tüketicilere uzun süreli memnuniyet sağlaması önemlidir. Ayrıca, malzeme seçimi ve üretim süreci gibi faktörler, ürünün toplam değerini etkiler.

Müşteri Talebi: Sürdürülebilir moda tasarımında, müşteri talepleri göz önünde bulundurulur. Tüketicilerin tercihleri, ihtiyaçları ve beklentileri, ürünlerin ve süreçlerin geliştirilmesinde belirleyici rol oynar. Bu nedenle, tasarım süreci, tüketicilerin isteklerini anlama ve karşılama üzerine odaklanır.

En Az Maliyet ve Tüketim: Sürdürülebilir moda tasarımında, kaynak kullanımı ve atık azaltılması önemlidir. Bu ilke, ürünlerin ve süreçlerin üretiminde minimum miktarda enerji, su ve diğer kaynakların kullanılmasını ve atıkların en aza indirilmesini hedefler. Bu, çevresel etkileri azaltarak ve kaynakları daha verimli bir şekilde kullanarak sürdürülebilirlik sağlamayı amaçlar. Sürdürülebilir moda endüstrisinde tasarımın

temelini oluşturur ve hem çevresel hem de sosyal açıdan daha sürdürülebilir ürünlerin ve süreçlerin geliştirilmesine katkıda bulunur.

Moda endüstrisi, çevresel ve sosyal etkileri nedeniyle sürdürülebilirlik açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Tasarımcılar ve moda şirketleri, ürünlerin üretiminden satışına ve tüketime kadar her aşamada sürdürülebilir uygulamaları benimseyerek bu alandaki olumlu değişimi desteklemelidir (Yılmaz Ege ve Öztürk, 2019). Sürdürülebilir malzemelerin; organik pamuk, geri dönüştürülmüş polyester, bambu kumaşları gibi çevre dostu malzemelerin kullanılması ve yenilerinin geliştirilmesi önemlidir.

Üretim sürecinde enerji verimliliğini artırmak, su tüketimini azaltmak ve atıkları minimumda tutmak için yenilikçi yöntemler kullanılabilir. Ayrıca, adil işçilik standartlarına ve çalışma koşullarına uygun üretim tesisleri tercih edilmelidir.

Moda trendlerini belirlerken, zamansız ve dayanıklı tasarımlara odaklanmak, hızlı tüketim döngüsünü azaltılmasını sağlayacaktır. Tasarımcılara düşen görev yeni materyal ve uygulamalar geliştirerek, sürdürülebilirlik ilkesine uygun, çok yönlü ve kaliteli ürünler tasarlamak haline gelmiştir. Ürünlerin kullanım ömrü sona erdiğinde, geri dönüştürülebilir veya tekrar kullanılabilir olarak ürün ömrünün uzatılması önemlidir. Ayrıca, tüketicilere ürünleri geri dönüştürme veya yeniden kullanma konusunda bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilerek bu önemli konuya dikkat çekmek gerekmektedir. Markalar, ürünlerin üretim süreci hakkında şeffaf olmalı ve tüketicilere sürdürülebilirlikle ilgili bilgi sağlamalıdır.

1.2.1. Yavaş Moda

Sürdürülebilir moda, sadece belirlenmiş bir trend değil, geleceğin devamlılığını sağlayacak zaruri bir uygulamadır. Bu bağlamda, ön plana çıkan terimlerden biri "yavaş moda"dır. Yavaş moda, tekstil ve hazır giyim endüstrisini daha sürdürülebilir bir üretim zinciri planı, üretim kaynaklarının etkin kullanımı, tüketici farkındalığı geliştirilmesi ile tüketimi yavaşlatmayı hedefler (Mangır, 2016) Bu yaklaşım, endüstriyel faaliyetlerin hızını azaltarak kaliteli ürünlerin üretilmesini teşvik etmektedir. Bu hareket, giyim endüstrisinin hızlı tüketim ve düşük maliyet odaklı modeline karşı bir tepki olarak doğmuştur.

Yavaş moda, sürdürülebilirlik kavramını daha geniş bir perspektiften ele almaktadır. Sadece ürünlerin üretim sürecine odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda tüketicilerin satın alma alışkanlıklarını ve davranışlarını da dönüştürmeyi amaçlar. Bu kapsamda, tüketicilere ürünlerin arkasındaki hikayeleri, üretim süreçlerini ve sürdürülebilirlik etkilerini anlatarak bilinçlenmelerini sağlamaktadır.

Günümüzde tüketicilerin sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığının artmasıyla birlikte, tekstil endüstrisinde üreticileri çevre dostu uygulamalar geliştirmeye yönlendiren bir eğilim gözlemlenmektedir. Bu eğilim, özellikle tekstil atıklarının etkili bir şekilde yönetilmesi konusunda uygulamaların (azaltma, yeniden kullanma ve geri dönüşüm) öne çıkmasına yol açmıştır (Yücel ve Tiber, 2018)

Atık üretimini azaltarak, mevcut kaynakları en etkin şekilde kullanmayı ve atıkları minimum seviyede tutmayı amaçlar. Bu yaklaşımda, ürünlerin ömürlerinin uzatılması ve bu ürünlerden maksimum fayda sağlanması önemlidir.

Azaltma: Azaltma, atık miktarını başlangıçta azaltarak başlar. Üreticiler, ürün tasarımı ve üretim süreçlerinde daha az kaynak kullanımını teşvik ederek, atık oluşumunu en aza indirmeyi hedeflerler. Bu, daha az ambalaj kullanımı, daha dayanıklı malzemelerin tercih edilmesi ve daha verimli üretim süreçleri gibi stratejileri içerir.

Yeniden Kullanma: Yeniden kullanma, ürünlerin yaşam döngüsünün sona erdiği noktada, ürünlerin başka amaçlar için kullanılmasını içerir. Üreticiler, ürünlerin tasarımında ve ambalajlamasında yeniden kullanılabilirlik ve geri dönüşümlülük özelliklerini artırarak, atıkların tekrar kullanımını teşvik ederler.

Geri Dönüşüm: Geri dönüşüm, atık malzemelerin işlenerek yeni ürünlere dönüştürülmesini sağlar. Üreticiler, geri dönüşüm tesisleriyle iş birliği yaparak, atıkların yeniden kullanılabilir malzemelere dönüştürülmesini sağlarlar. Bu, tekstil atıklarının kumaşlardan liflere veya yeni giysilere dönüştürülmesini içerebilir.

Yavaş moda aynı zamanda yerel üretimleri teşvik ederek, küresel tedarik zincirlerinin olumsuz etkilerini azaltmayı amaçlamaktadır. Bu şekilde, yavaş moda tüketicileri daha bilinçli bir şekilde alışveriş yapmaya teşvik ederken, giyim endüstrisinin sürdürülebilirlik ve etik açıdan daha sorumlu bir yöne doğru dönüşmesine katkıda bulunur.

Şekil 2. Yavaş Moda

1.2.2. Eko Moda

Tüketicilerin çevresel duyarlılıklarının artması, pazarlama yöneticileri için önemli bir konu haline gelmiştir. Artan çevre bilinci ve sağlık endişeleri, tüketicilerin satın alma kararlarında çevre ve sağlık faktörlerini dikkate almalarına yol açmaktadır. Bu nedenle, işletmelerin pazarlama stratejilerini bu değişen taleplere uygun olarak ayarlamaları gerekmektedir.

Yeşil pazarlama kavramı, çevre dostu ürün ve hizmetlerin geliştirilmesini ve pazarlanmasını içerir. Bu kapsamda, işletmeler çevresel etkileri azaltmak için çeşitli adımlar atmaktadır. Örneğin, doğa dostu ürünlerin geliştirilmesi, geri dönüşümlü ambalajların kullanılması ve üretim süreçlerinin çevreye duyarlı hale getirilmesi gibi.

Ayrıca, sosyal sorumluluk alanında da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Markalar, çevre konusunda farkındalık yaratmak için çeşitli kampanyalar düzenlemekte ve çevre ile ilgili projelere destek vermektedir. Bu sayede, tüketicilerin gözünde markaların itibarı artmakta ve sadakat oluşturulmaktadır.

Gelecekte, çevreci yaklaşımları sürdürülebilir uygulamalara dönüştüren işletmeler rekabet avantajı elde edeceklerdir. Çünkü, tüketicilerin çevre dostu ürün ve hizmetlere olan talebi artmaya devam edecek ve bu talebi karşılayan işletmeler tercih edilecektir. Bu nedenle, işletmelerin çevresel etkileri azaltan ve doğaya saygılı uygulamaları benimsemeleri önemlidir (Romano, 2011).

Hazır giyim işletmelerinin yeşil pazarlama çerçevesinde yaptıkları çevre dostu yaklaşımlar oldukça geniş kapsamlıdır. Ekolojik, organik ve yeşil ürünlerin üretimi ve pazarlanması, çevre dostu bir yaklaşımın önemli bir parçasıdır. İşletmeler, üretim süreçlerinde çevre dostu uygulamaları benimseyerek çevre yönetimini ön planda tutarlar. Atık yönetimi ve geri dönüşüm süreçleri, atıkların doğaya zarar vermeden bertaraf edilmesini sağlar. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi uygulamalarla enerji tüketimini azaltır ve çevresel etkiyi en aza indirirler. Su ve doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve korunması, işletmelerin çevre dostu politikalarının bir parçasıdır. Ambalaj atıklarının azaltılması ve ürünlerin geri dönüşümü veya yeniden kullanımı, sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sağlar.

İklim değişikliği ile mücadele etmek için alınan önlemler, işletmelerin çevre dostu politikalarının bir parçasıdır. Topluma ve çevreye katkı sağlayan sosyal sorumluluk projeleri, işletmelerin çevre dostu imajını güçlendirir. Ambalajlama süreçlerinde sürdürülebilir malzemelerin kullanımı ve ürünlerin çevresel etiketlenmesi, çevre dostu bir imaj oluşturur. İşletmeler, çevresel etkilerini raporlayarak şeffaf bir şekilde paylaşır ve gelecekteki çalışmalara kaynak sağlar

Bu yaklaşımların yanı sıra, işletmeler tedarikçilerinin de çevresel etkilerini azaltmaları için çaba gösterir ve çevre politikalarının temelini yeniden kullanım ve geri dönüşüm gibi prensipler oluşturur. Bu şekilde hem işletmelerin hem de tedarikçilerin çevresel etkileri azaltılabilir ve çevre dostu bir işletme ekosistemi oluşturulabilir (Öndoğan, 2018).

Şekil 3. Eko Moda

1.2.3. Etik Moda

1980'lerin tüketim toplumuyla başlayan süreç, ekolojik kaygıların artmasıyla birlikte "sürdürülebilir tüketim" kavramını gündeme getirdi. Bu süreç, özellikle Rio'da 1992'de gerçekleşen "Dünya Zirvesi" ile ivme kazanmıştır (Kipöz ve Atalay, 2015).

Bu zirvenin en önemli çıktılarından biri, oturumların raporu olarak yayınlanan "Agenda 21" belgesidir. Agenda 21, sürdürülebilir ve küresel ölçekte sorumlu bir dünya düzeni için yapılması gerekenlerin kaydını oluşturmuştur. Bu belge, çevre, ekonomi ve toplum arasındaki dengeyi sağlama, doğal kaynakların korunması, kentsel planlama ve kırsal kalkınma gibi konularda politika önerileri sunarak sürdürülebilir bir gelecek için yol haritası çizilmiştir. Bu bağlamda, Agenda 21, uluslararası toplumu sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda harekete geçirmeyi amaçlayan önemli bir belge olarak kabul edilmiştir (Margolin, 2002)

Genel olarak, etik moda, çevre, sosyal ve ekonomik açıdan daha sürdürülebilir ve adil üretim ve tüketim uygulamalarını ifade eder. Bununla birlikte, bu kavramın altında pek çok alt kategori ve yaklaşım bulunmaktadır (<https://labourbehindthelabel.org/our-work/faqs/>)

Doğa dostu malzemelerin kullanılması, atık ve zararlı kimyasal maddelerin azaltılması gibi çevresel etkileri minimize etmeyi hedefler.

Üretim süreçlerinde işçi haklarına saygı gösterilmesi, adil çalışma koşullarının sağlanması, hayvan haklarının gözetilmesi gibi sosyal adalet ve iş haklarına odaklanmaktadır. Etik moda; ikinci el ürünlerin kullanılması, yerel zanaatkarlar veya küçük ölçekli üreticiler tarafından yapılan giysilerin yavaş moda katkı sağlayarak hızlı modayı durdurmayı amaçlar. Böylece; yerel ekonomiyi desteklemeyi, kültürel mirası korumayı ve yerel topluluklara katkıda bulunmayı amaçlar.

Şekil 4. Etik Moda

Etik moda hareketi, sadece çevresel, sosyal ve ekonomik politikalara karşı değil, aynı zamanda moda endüstrisinin kendisine karşı da bir fiil yaklaşımı temsil etmektedir. Bu hareket, moda sistemini temelden sorgulayarak değiştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, etik moda, çevresel kirliliği azaltmak, tüketime yönelik üretim anlayışını değiştirmek, iş gücü sömürsünü sona erdirmek ve adil olmayan ticarete karşı mücadele etmek için çeşitli uygulamaları içerir. Ayrıca, modanın iletişimi ve temsili yetini de sorgular; çeşitlilik, dışlama, cinsiyet eşitliği gibi konuları ele almaktadır (<https://modastilde.com/2016/06/09/etik-moda-bilincine-sahip-miyiz/>).

1.3. Geleneksel Kumaşların Özellikleri

Dokumacılık insanlık tarihinde önemli bir yer işgal ediyor. Dokumacılık, temel ihtiyaçlardan biri olan giyim ve barınma için kumaş üretme ihtiyacından doğdu. İlk insanlar, bitkilerin liflerini bir araya getirerek basit dokumalar yapmaya başladılar. Zamanla, bu teknikler geliştirildi ve daha karmaşık kumaşlar üretildi.

Farklı kültürlerde, dokuma teknikleri ve desenler o toplumun değerleri, inançları ve yaşam tarzlarıyla derin bir şekilde ilişkilendirildi. Örneğin, Orta Doğu'daki kilimler veya Batı Afrika'daki Kente kumaşları gibi kültürel semboller, dokuma geleneğinin bir parçası olarak öne çıkar. Aynı şekilde, Güney Amerika'daki Andean dokumaları veya Güneydoğu Asya'daki batik gibi bölgesel teknikler de benzersiz kültürel ifadelerdir (Lechtman , 1994: 8; Rothschild, 2015: 1)

Avrupa'da, dokumacılık sanatı Orta Çağ'da büyük bir gelişme gösterdi ve Avrupa'nın tekstil ticaretinde lider bir konuma gelmesine yardımcı oldu. Endüstri Devrimi ile birlikte, dokumacılık daha da mekanize edildi ve üretim miktarı arttı. Ancak, bu aynı zamanda geleneksel el dokuma sanatının azalmasına da neden oldu.

Günümüzde, dokumacılık hala birçok kültürde ve toplumda önemli bir yer tutmaktadır. Hem geleneksel yöntemlerle elde yapılan dokumalar, hem de endüstriyel üretimle yapılan kumaşlar bulunmaktadır. Dokumacılık hem ticari bir faaliyet hem de sanatsal bir ifade biçimi olarak devam etmektedir.

Geleneksel dokuma yöntemleri arasında dönem gereği doğal lifler olan yün, keten, ipek, pamuk gibi çeşitli doğal lifler kullanılmıştır ve her biri kendi özelliklerine göre ayrı tekniğe sahiptir. Bu teknikler, genellikle belli bir topluluğun kültürel mirası veya belli bir coğrafi bölgenin geleneksel el sanatlarıyla ilişkilidir. Bu geleneksel dokuma geleneği, genellikle bölgesel motifler, desenler ve malzemeler kullanarak benzersiz ve kültürel olarak zengin tekstil ürünleri ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel el sanatlarının bir kısmı

zaman dilimini tamamlayarak yok olmuş, bir kısmı ise sürdürülmeye çalışılmaktadır. Bu sanatların ve ürünlerinin sürdürülmemesi, bu alanda somut ve somut olmayan kültürel mirasın kaybolması anlamına gelmektedir. El sanatı ürünleri somut birer ürün sayılsa da yapımında kullanılan hammadde ve üretim tekniği geleneksel bilgidir ve bu sebeple somut olmayan kültürel miras kapsamında ele alınmaktadır (Yanar ve Erdoğan, 2019).

Dokumacılık ve tekstil sanatları; diğer sanat dalları gibi, malzeme, işlev, teknik ve desen açısından ele alındığında, o yöreye ve hayat tarzına özgü geleneksel yaşantının bir ifadesidir. Bu sanatlar, bir ulusun manevi dünyası, kültürü, tarih ve toplumsal yapısıyla derin bir şekilde bağlantılıdır.

Malzeme açısından bakıldığında, dokuma ve tekstil sanatlarında kullanılan lifler genellikle bölgenin doğal kaynaklarına dayanır. Örneğin, yün, pamuk, keten gibi yerel hayvanların veya bitkilerin lifleri kullanılabilir. Bu, dokumacılığın ve tekstil sanatlarının, o bölgenin ekolojik ve coğrafi özelliklerini yansıttığı anlamına gelir.

İşlev açısından, dokuma ürünleri genellikle geleneksel giysiler, ev tekstilleri (halılar, kilimler, minderler), dini törenlerde kullanılan kıyafetler gibi pratik amaçlar için üretilir. Ancak, bu ürünler aynı zamanda estetik ve sembolik değerler taşır ve bir toplumun kültürel kimliğinin bir parçası olarak görülür.

Teknik ve desen açısından, her bir bölgenin kendi özgün dokuma teknikleri ve desenleri vardır. Bu teknikler, bölgenin tarihine, coğrafyasına ve kültürel mirasına göre şekillenir. Örneğin, Peru'daki Andean dokumaları veya Japonya'daki kimono kumaşları gibi, her biri kendi benzersiz tekniklere ve desenlere sahiptir.

Dokumacılık ve tekstil sanatları, bir ulusun manevi dünyasını, kültürünü ve tarihini yansıtan önemli birer ifade biçimidir. Bu sanatlar, geleneksel yaşam tarzının bir parçası olarak değer görür ve bir toplumun kimliğinin ve değerlerinin korunmasına katkıda bulunur (Aytaç, 2010).

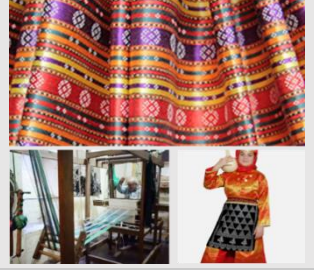
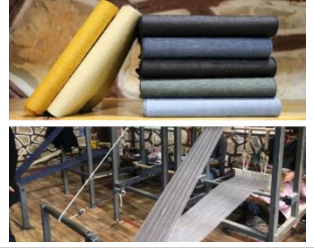
Geleneksel dokumalar, işin yapılmasında kullanılan araçlara ve tekniklere bağlı olarak büyük ölçüde değişir. Bazıları sadece el becerisi ve basit el aletleri kullanılarak yapılırken, diğerleri daha karmaşık mekanik araçlar gerektirir. Ancak, her durumda, el sanatlarının üretimi genellikle bir sanatçının kişisel bilgi, beceri ve yaratıcılığına dayanır. Toplumun kültürel mirasının önemli bir parçasıdır ve insanların yaşamlarını zenginleştiren, güzelleştiren ve anlam katan ürünler sunar (MEB, 2012).

Modern teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, endüstriyel dokuma makineleri de kullanılarak büyük ölçekli kumaş üretimi yapılmaktadır. Bu durum, geleneksel dokuma yöntemlerini bazı yerlerde azaltmış olsa da bu el sanatları hala kültürel mirasın ve yerel kimliğin önemli bir parçası olarak korunmaya çalışılmaktadır.

Anadolu'nun geleneksel dokumalarından bazı örnekler **Tablo 2**'de sunulmuştur. Araştırmanın ilerleyen bölümünde ehram dokuması incelenmiştir.

Tablo 1. Geleneksel Dokuma Örnekleri

Kumaşın Adı	Özellikleri	Üretildiği Yer	Görsel
Kutnu	Pamuklu ya da yarı ipekli Parlak bir görünüme sahiptir. Desenli ve renkli kumaştır	Gaziantep	
Ehram	Saf yün Kışın sıcak yazın serin tutar Doğal renklerden oluşur.	Bayburt, Erzurum, Erzincan	
Şile Bezi	Keten ipliğinden üretilip pamuk ipliği ile dokunur. Yazlık bir kumaştır.	İstanbul Şile	
Şal Şapık	Keçi tiftiğinden üretilir. Doğal kök boyalar ile renklendirilir.	Şırnak, Siirt	
Sof	Yazın terletmez kışın üşütmez. Ankara keçisi tiftiğinden üretilir. Kolay buruşmaz ve dayanıklıdır.	Ankara	
Buldan	Pamuklu kumaştır. Terletmeyen ve antialerjik bir yapıya sahiptir.	Denizli	

1.4. Geleneksel Kumaşların Günümüzde Kullanımı

Geleneksel dokuma yöntemleri, doğal liflerin kullanımı ve her bir lifin kendine özgü teknikleriyle, belirli toplulukların kültürel mirasını ve coğrafi bölgelerin geleneksel el sanatlarını yansıtır. Geleneksel dokuma yöntemleri arasında dönem gereği doğal lifler olan yün, keten, ipek, pamuk gibi çeşitli doğal lifler kullanılmıştır ve her biri kendi özelliklerine göre ayrı tekniğe sahiptir. Bu teknikler, genellikle belli bir topluluğun kültürel mirası veya belli bir coğrafi bölgenin geleneksel el sanatlarıyla ilişkilidir.

Bu kumaşların ve bu kumaşlardan türetilen ürünlerinin sürdürülmemesi, bu alanda Anadolu'nun kültürel mirasın kaybolması anlamına gelmektedir. Geleneksel dokumalar somut birer ürün olarak karşımıza çıksa da bu dokumaların yapımında kullanılan hammadde ve üretim teknikleri, geleneksel bilgi ve becerilerden oluşmaktadır. Bu nedenle, geleneksel dokuma teknikleri ve bilgi birikimi somut olmayan kültürel miras kapsamında değerlendirilmektedir (Yanar ve Erdoğan, 2019). Geleneksel dokuma teknikleri ve bu tekniklere dair bilgi, somut olmayan kültürel mirasın önemli bir parçasıdır ve korunması, yaşatılması büyük önem taşır.

İnsanlık tarihinin ilerlemesiyle birlikte, farklı coğrafi bölgelerde ve iklimlerde yaşayan topluluklar, yerel kaynaklara ve geleneklere bağlı olarak çeşitli giyim tarzları geliştirmişlerdir. Bu çeşitlilik, her toplumun kendine özgü kültürel değerlerini ve estetik anlayışını yansıtmıştır. Ayrıca, giysiler zamanla statü, meslek ve toplumsal hiyerarşiyi belirlemede önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

Anadolu'da kadının geleneksel ve inançsal olarak giysilerine taşıdığı tarz, 19. yüzyılda önemli değişiklikler göstermeye başlar. Bu dönemde sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin hızlanması, kadın giyiminde belirgin etkiler yaratır. Geleneksel el yapımı giysilerin yerini fabrikasyon ürünler almaya başlar. Aynı zamanda, kentleşmenin getirdiği sosyal ve kültürel değişimler, kadınların giyim tercihlerine de yansır. Özellikle şehirlerde yaşayan kadınlar, batılı tarzda giysilere yönelir ve modernleşme etkisiyle geleneksel kıyafetler yerini daha modern ve batılı tarzlara bırakır. Bu dönüşüm, kırsal alanlarda daha yavaş gerçekleşse de, sanayileşmenin ve kentleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte kırsal kesimlerde de benzer değişiklikler gözlemlenir.

Batı modasını da beraberinde getirir. Nureddin Sevin, 19. yüzyılda gündelik yaşam tarzını Batı'ya uydurmak için kadınların Paris modasını yakından takip ettiğini ve Paris

modasına uygun elbiseler diktirdiğini belirtir. Bu dönem, Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme çabalarının yoğunlaştığı bir dönemdir ve bu çabalar, kadınların giyim tarzlarına da yansır. Özellikle üst sınıf ve şehirli kadınlar, Paris'ten gelen moda dergilerini takip eder, bu dergilerde gördükleri giysi modellerini terzilere diktirirler. Böylece, Avrupa modasının etkisi altında kalan kadınlar hem geleneksel hem de modern tarzları bir arada kullanarak yeni bir giyim anlayışı geliştirmişlerdir (Sevin, 1973).

Geleneksel dokumalar ile modern tasarım yapan önemli tasarımcılarımız vardır. Bunlara bazı örnekler ise;

Dilek Hanif, Anadolu'nun geleneksel el sanatlarını araştırmak ve bu değerlerin bugünkü durumunu incelemek amacıyla uzun bir yolculuğa çıkarak, yüzyıllar öncesinden günümüze kadar taşınan el sanatlarının korunmasını ve tanıtılmasını hedeflemekte. Hanif, bu araştırma sırasında, el sanatlarının tarihini, tekniklerini ve bugünkü uygulamalarını yerinde inceleyerek, bu kültürel mirası daha geniş kitlelere tanıtmayı amaçlamaktadır (Hanif, 2023). Anadolu'nun değerlerini yerinde araştıran Dilek Hanif, birbirinden kıymetli dokumaların ve el işlerinin günümüze nasıl taşınacağını uygulamalı olarak aktarmıştır. Bu süreçte, geleneksel tekniklerin modern yöntemlerle nasıl harmanlanabileceğini göstererek, el sanatlarının yaşatılmasına ve geleceğe taşınmasına katkıda bulunmuştur. Hanif'in çalışmaları hem bu değerlerin korunmasını hem de yeni nesillere tanıtılmasını sağlamaktadır.

Şekil 5. Geleneksel Dokumalar ile Modern Tasarımlar

Yeni nesil projelere geleneksel dokuma sanatını ekleyerek özel dokunuşlar yapan Fırat Nazıroğlu, kişisel dokuma teknikleri ve tasarımları ile dikkat çeken önemli dokuma sanatçılarımızdandır. Tasarımcıya ait gelecek nesillere ilham veren bazı örnek çalışmalar Şekil 5’te sunulmuştur

Şekil 6. Şile Bezi ile Modern Tasarımlar

Sürdürülebilir ürünler oluşturma hedefi doğrultusunda, Türkiye’nin dört bir yanından moda tasarımı alanında görevli davetli öğretim elemanlarının tasarımları, kalıcı eser niteliğinde sergilenerek arşivlenmiştir. Bayburt’a düzenlenen “Ehrama Dokunuşlar” sergisi, sürdürülebilirlik ve tasarım alanında yapılan çalışmaları ön plana çıkarmayı ve gelecek nesillere ilham vermeyi amaçlamaktadır.

Bu sergi çalışmasından örnekler, Şekil 6’te sunulmuştur.

Şekil 7. 2022 Ehrama Dokunuşlar Sergisi

Jülide Konukoğlu, Rabia Yalçın

Gaziantep’e özgü bir kumaş olan kutnu kumaşının satış mağazasını açan ve Türkiye'ye ve dünyaya tanıtan önemli modacılarımızdan biri Jülide Konukoğlu’dur. Kendisi, bu geleneksel kumaşı modern tasarımlarla buluşturarak hem yerel hem de uluslararası moda sahnesinde tanıtılmasına büyük katkı sağlamıştır. Kutnu kumaşı, parlak ve renkli dokusuyla bilinir ve Gaziantep’in kültürel mirasının önemli bir parçasıdır. Jülide Konukoğlu gibi Rabia Yalçın da bu özel kumaşı yenilikçi tasarımlarla harmanlayarak geleneksel el sanatlarını günümüze taşıyarak sürdürülebilirliği desteklemektedir.

Şekil 8. Kutnu Kumaş ile Modern Tasarımlar

"Türkiye Dokuma Atlası Projesi" Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı İstanbul Sabancı Beylerbeyi Olgunlaşma Enstitüsü tarafından yürütülmektedir. Bu proje, Olgunlaşma Enstitülerinin yenilenme çalışmalarının bir ürünü olarak hazırlanmıştır. Proje kapsamında, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde dokunan geleneksel dokuma ürünlerinin araştırılması, kayıt altına alınması ve tanıtılması hedeflenmektedir. Bu sayede, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmaktadır.

Proje kapsamında Arzu Kaprol, Dilek Hanif, Aslı Filinta, Ece Ege, Gül Ağış, Nedret Taciroğlu, Simay Bülbül ve Tuvana Büyükçınar gibi ünlü tasarımcılar da yine geleneksel dokumalara modern dokunuşlar yapmışlardır.

Proje, asırlık dokumaları sandıklardan çıkarıp, tasarım dünyasına taşımayı ve ekonomik değere dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, geleneksel dokumalar aslına uygun şekilde üretilerek, yerel kalkınmanın desteklenmesi de planlanmaktadır. Böylece hem kültürel miras korunacak hem de bu mirasın modern tasarımlarla buluşturularak ekonomik bir değer kazanması sağlanacaktır. "Türkiye Dokuma Atlası Projesi", geleneksel dokuma sanatlarını yeniden canlandırarak, bölgesel ekonomilere katkıda bulunmayı ve bu değerleri geniş kitlelere tanıtmayı hedeflemektedir (<https://www.turkiyedokumaatlası.com/about.php>, 2021)

Şekil 9. Dokuma Atlası Proje Tasarımları

İKİNCİ BÖLÜM: BAYBURT VE ERZURUM YÖRESİNDE EHRAM KUMAŞI

Tezin bu bölümünde; ehram kumaşı, özellikleri ve oluşturulma teknikleri açıklanacaktır.

2.1. Ehramın Tanımı

"Ehram" kelimesi Arapça "haram" kelimesinden Türkçeye geçmiş ve mahremiyeti gizleyen anlamını taşımaktadır. Ehram, Doğu Anadolu bölgelerinde koyun yünlerinin değerlendirildiği ve soğuk iklime karşı iyi bir koruma sağlayan ehram, yaygın olarak kullanılan bir giysidir. Ehram, yöresel motiflerle süslenmiş üst giysisidir ve genellikle peştamaldan sonra kullanılan en eski ve dikişsiz giysilerden biridir. (Akpınarlı ve Tozun, 2007; Başaran, 2014)

Osmanlı döneminde ehram, car, çarşaf ve ferace gibi diğer giysilerin yanı sıra kadın giyimine giren bir öge olarak bilinir. Özellikle Doğu Anadolu'da, kadınlar sokağa çıkarken vücudu tamamen örten dikdörtgen şeklinde bir giyim elemanı olarak kullanılmıştır. Bu giysi hem soğuk hava koşullarında koruyucu hem de mahremiyetini korumasına yardımcı olan bir örtüdür (Akpınarlı ve Tozun, 2007).

Kirkitli ve mekikli el dokumaları, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Kirkitli dokumalar genellikle daha yoğun ve dayanıklı yapıda olup, özellikle yük hayvanlarının süslenmesinde kullanılmıştır. Mekikli dokumalar ise farklı bir teknik ve uygulamayla yapılmıştır ve genellikle daha ince ve süslemeli dokumaları ifade eder.

Özellikle Bayburt Erzurum, Erzincan, Gümüşhane gibi bölgeler, ehram dokumacılığıyla öne çıkarlar. Ehram, geleneksel yapısını koruyabilen nadir dokuma türlerinden biridir ve genellikle yüksek kaliteli yün kullanılarak üretilir. Bu dokumalar, yöresel özellikleri ve motifleri yansıtarak yerel kültürü ve el sanatlarını canlı tutar. Anadolu kadınları el dokumacılığını çok çeşitli amaçlarla icra etmiş ve bu dokumalar, sadece pratik ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp aynı zamanda kültürel bir miras olarak da önemli bir yere sahiptir (Başaran, 2014).

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde, Bayburt'ta dokuma tezgahlarının bulunduğundan ve muhtelif dokumaların üretildiğinden bahsettiği doğru. Ayrıca, ehramın eskiden Erzurum'da "culfa" adı verilen dokuyucular tarafından dokunduğunu ifade ediyor. Bu

bilgi, o dönemdeki Bayburt ve Erzurum'da dokuma sanatının ve ehram üretiminin yaygınlığını ve önemini göstermektedir. Ehramın, özellikle Erzurum'da uzun bir geçmişi ve kültürel bir önemi vardır. Bu belge, bölgedeki dokuma geleneğine ve ticaretine dair önemli bir kaynak olarak kabul edilir (Atılcan , 1991).

Geleneksel ehram, günümüzde hala bazı kırsal bölgelerde kullanılmaktadır, ancak modern giyim tarzlarının ve tekstil endüstrisinin etkisiyle kullanımı azalmıştır. Ancak, kültürel mirasın korunması ve yaşatılması amacıyla ehram üretimi ve kullanımı çeşitli etkinliklerde teşvik edilmektedir. Bu sayede, ehram gibi geleneksel giysilerin kültürel önemi ve değeri sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Yörede yaşayan kadınlar kendilerine özgü bir kullanımla vücutlarını ve başlarını örtecek şekilde dokumaya sarılarak kullanmaktadırlar. Bazen kadınların yüzlerini tamamen kapatmakta ya da sadece gözleri açıkta kalacak şekilde kullandıkları da gözlemlenmiştir (Elibol ve Sari, 2021).

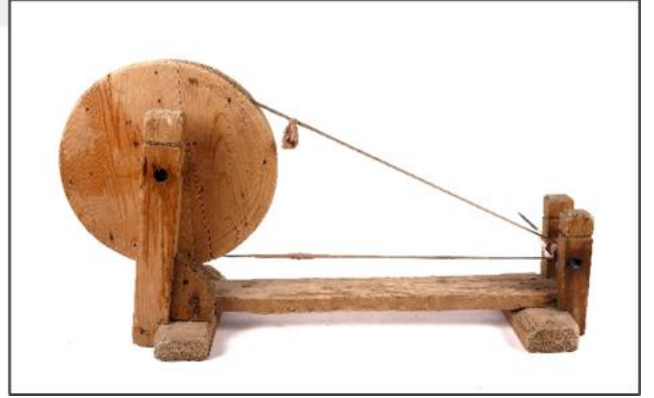
2.2. Bayburt ve Erzurum Yöresinde Ehram Dokumacılığı

Erzurum ve Bayburt yöresine özgü geleneksel kadın giysisi olan ehram, bu bölgelerin kültürel mirasının önemli bir parçasıdır. Ehram, koyun yününden elde edilen ipliklerle özel tezgahlarda dokunur ve kadınların sosyal yaşam alanlarında sıklıkla kullandıkları bir giysiye dönüşmektedir. Bu özel kumaşların dokunduğu eski bir dokuma tezgâhı, Şekil 10'da sunulmuştur. İplik eğirmede kullanılan çırık aleti Şekil 11'de, dokuma mekiği Şekil 12'de ve yün tarağı Şekil 13'te sunulmuştur.

Şekil 10. Ehram Dokuma Tezgâhı

Kaynak: Kenan Yavuz Etnografya Müzesi

Şekil 11. Yün Eğirme (Çıyrık) Aleti

Kaynak: Kenan Yavuz Etnografya Müzesi

Şekil 12. Dokuma Mekiği

Şekil 13. Yün Tarağı

2.2.1. Ehramda Kullanılan Hammadde

Ehram, ana maddesi saf yün olan bir dokumadır. İnce eğrilmiş koyun yününden yapılan düz yüzeyle bir dokumadır. Ehram, iki kanadın birleştirilmesiyle oluşur. Bir kanadın eni yaklaşık olarak 90 cm, boyu ise 2.50 ila 2,70 cm civarındadır. Bu ölçüler, ehramın genel yapısını ve boyutlarını belirtmektedir.

Bayburt ve Erzurumlu kadınlar, ehram yapımı için öncelikle koyun kırılma döneminde elde edilen yünleri akarsu kenarına getirirler. Bu yünler, güneşin yardımıyla kurutulur. Kurutulan yünler daha sonra kadınlar tarafından tokaçlarla dövülerek yumuşatılır. Ardından, yünler tekrar akarsuda yıkanarak temizlenir ve yeniden kurumaya bırakılır. Son olarak, uzun sopalarla çırpılan yünler taranır ve iplik haline getirilir. Bu iplikler, ehram yapımında kullanılır. Bu süreç, geleneksel ehram yapımının adımlarını gösterir ve yerel kültürdeki önemli bir el sanatı geleneğini yansıtır (Emir, 2005).

Erzurum ve Bayburt'ta dokunan ehramlar genellikle yaklaşık 1000 gram bükülmüş ipten dokunur. Ancak, kullanılan ipin inceliği veya kalınlığına bağlı olarak bu oran değişebilir. İpin kalınlığına göre ehramın dokuma yoğunluğu ve dokusu da değişebilir. Bu nedenle, ehram üreticileri genellikle istenilen dokuma kalınlığına ve dokusuna uygun olan ipi seçerler. Bu esneklik, ehramın farklı kalitelere, ihtiyaçlara ve tercihlere göre uyarlanabilmesini sağlar.

Şekil 15. Yün

Şekil 14. Yün Kelep

2.2.2. Ehramda Kullanılan Nakışlar

Türk kültürünün önemli unsurlarından biri olan ehram, yapıldığı yörenin özelliklerini yansıtmakta ve her bir desen, bu kültürün birer yapıtaşı olarak kabul edilmektedir. Geleneksel olarak uzun ve zahmetli bir süreçte dokunan ehram, özgün desenleri ve el işçiliği ile dikkat çeker. Ancak, bu el emeği göz nuru eserlerin üretimi, modern fabrikasyon ürünlerle rekabet edememektedir. Üretim süresinin uzun olması ve maliyetinin yüksekliği, ehramın giderek daha az üretilmesine neden olmaktadır. Bu durum, geleneksel dokuma sanatlarının ve kültürel mirasın korunması açısından endişe vericidir. Geleneksel yöntemlerin ve zanaatların yaşatılması, kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması için büyük önem taşımaktadır

Ehram üretimindeki bu azalmalar, çoğunlukla yapılan motiflerin çeşitliliğini azaltmakta ve ehramın zaman içinde unutulmasına neden olmaktadır (Kahveci, 1998)

Ehramda kullanılan nakışlar sulu, serpme ve kaplama motifli olmak üzere üç grupta incelenebilmektedir. Erzurum ve Bayburt'ta kullanılan ihramlarda nakış farklılıkları olmamakla birlikte aynı şekilde isimlendirilirler. Her motif bir olayı veya sembolü temsil eder. Bu motiflerin bazıları şunlardır:

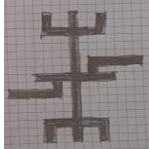
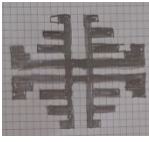
Tavan Örneği gibi farklı isimlerle anılan motifler genellikle kompozisyon içinde belirli düzenlerde yerleştirilmektedir. Bu motifler çoğunlukla dokumanın ortasında serpme olarak kullanılmaktadırlar. (Elibol ve Sari, 2021)

Çeyiz sandıklarında eskiden gelinlerin kullanacağı özel eşyalar arasında yer alan ehramlar zamanla kullanımı azalmış ve daha çok yaşlıların giydiği bir kıyafet haline gelmiştir. Günümüzde ise bu tür geleneksel el işçiliği ürünlerinin örneklerini antika koleksiyonlarda veya nadir bulunan eski ehramlarda görmek mümkün olabilir. Özellikle "akşam güneşi" nakışlı ehramlar gibi özel ve detaylı işlemleri olanları, kültürel mirasımızın bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Emir, 2005).

Ehram dokuması sırasında, müşterinin isteğine göre seçtiği nakış, dikkatle dokunmaktadır. Dokuyucu, ehramın nakışlamasında 1/1 bezayağı dokumayı sürdürürken, nakışın şekline uygun olarak ipler her tefe vuruşundan sonra sayılmaktadır. Bu işlem önceden belirlenmiş renkler kullanılarak yapılır. Dokuyucu, elleriyle bu ipleri çözgülerin arasından geçirmektedir. Birinci sıradaki nakış bölümü tamamlandığında, ayakça ile gücü kaldırıp ağızlık açılarak bir sıra atkı ipi mekikle bu ağızlığın içine geçirilmektedir. Tarak yardımıyla ve elle yerleştirilen nakış ipleri ile içine dokunan atkı ipi sıkıştırılmaktadır. İkinci ve sonraki sıralarda nakış ipleri sırasıyla yerleştirilir. Nakış, bu şekilde büyük bir özenle ve ustalıkla tamamlanır (Çelik, 1997). Ehram dokumacılığında genellikle sembolik, geometrik, bitkisel kaynaklı bezemeler kullanılmaktadır. Ayrıca haşiye ve aynalı kutu isimlerini alan, ehram çerçevesini oluşturan nakışlar da bulunmaktadır (Emir, 2005).

Yaygın olarak kullanılan nakışlar; ceviz kanadı, pirinç deni, beli bağlı boyun bağı, antika, kişmiş çöpü, üç mercimek, elmas küpe, kellesiz uçan kuş, arı dala konu, elma şelege, Bayburt gordası, saat kordonu, çift zincir, aynalı kutu, vb. Bu nakışlar görselleri ile birlikte Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 2. Ehram Nakış Çeşitleri

NAKİŞ İSMİ	NAKİŞ GÖRSELİ	NAKİŞ İSMİ	NAKİŞ GÖRSELİ
Ceviz Kanadı		Pirinç Deni	
Beli Bağlı Boyun Bağı		Antika	
Reyhan Dalı		Kışmış Çöpi	
Üç Mercimek		Elmas Küpe	
Kellesiz Uçan Kuş		Arı Dala Kondu	
Badem Çekirdeği		Elma Şeleği	
Bayburt Gordası		Saat Kordonu	
Çift Zincir		Aynalı Kutu	

2.2.3. Ehram Kumaşının Dokunması

Yapağı halindeki yün, öncelikle satın alınarak işleme sürecine alınır. İlk adımda, yün yıkanır ve ardından iplere serilerek kurutulur. Kurutulmuş yün, yün çubuğu ile çırpılarak temizlenir ve havalandırılır. Daha sonra yün tarağında taranır ve teşi (iğ) ile bükülerek iplik haline getirilir. Hazırlanan bu iplikler, çulfalara (dokumacılara) satılarak dokuma işlemi için kullanılır. Bu süreç, geleneksel yöntemlerle yün işleyerek iplik üretmenin adımlarını yansıtır (Atılcan , 1991).

Şekil 16. Yünün Hazırlanması İşlemi

Ehram dokuma işlemi süreci öncesi dokuma ipliğinin hazırlanmasıdır. Koyun yününün işleme süreci oldukça detaylı ve özen gerektiren bir süreçtir. İşlemler şu adımlardan oluşur:

- **Yıkama ve Temizleme:** Koyun yünü, tokaç yardımıyla yıkanır ve tam kurumadan önce çırpılır. Ardından elle didilir ve yün tarağı ile tarama işlemi gerçekleştirilir. (Şekil 16)
- **Elçim ve Sümek Oluşturma:** Tarağın dişlerinden geçirilen yünün her iki eldeki tutamlarına "elçim" denir. İki elçim birleştirilerek "sümek" oluşturulur. Temizlenen yünler sümek haline getirilir ve kullanılmayan kısımlar "çöp" olarak ayrılır. (Eroğlu, 2012)
- **İplik Haline Getirme:** Temizlenmiş ve taranmış yün sümekleri, teşide yardımcı olan bir aletle iplik haline getirilir. İplikler, kelepçe denilen aletle sarılarak "kelep" haline getirilir. Bu işlem elle döndürülerek gerçekleştirilir. (Şekil 15)
- **Çıyrık/Çıkırık ile Eğirme:** İplikler, çıyrık veya çıkırık yardımıyla masuralara sarılır ve düzgün bir şekilde eğrilir. (Şekil 11)

- **Çiriş ve Uzatma:** Yün iplikler, kurutulmuş çiriş bitkisinin bulamaç içine batırılarak sağlamlaştırılır ve kopmaları önlenir. Daha sonra iplikler uzatılır.
- **Ölçme ve Düzenleme:** Ehramın veya ipliklerin ölçülmesinde kullanılan "helebi" adlı uzunluk ölçü aleti ile ölçümler yapılır. Büyük, ortanca ve küçük nezükler, işlemlerde kullanılır.
- **Urubat ve Çilelerin Belirlenmesi:** Uzatma kazıklarında kullanılan urubat, ehramın düzen almasında kullanılır. Taraktan geçirilen her kırk iplik bir çile olarak kabul edilir.
- **Felemenk İpliği:** Ehramın motifleri ve kenarlarında kullanılan pamuk ipliğine "Felemenk" denir.

Koyun yününden yapılan 1,5x2 metre ebadında yapılan ehram için temizlenmiş yaklaşık 2,5 kg koyunyünü gereklidir (Emir, 2005). Bu adımlar, geleneksel yöntemlerle dokunan ehram yapım süreci için önemlidir.

Geleneksel ehram dokumada mekikli dokuma tezgâhı kullanılmaktadır. Bu tezgâh 'kuş, kol, tüfe, mitit, selman, dehdün, gücü, tarak, ayakça, sabitleme demiri, tahsil değneği ve oturaktan meydana gelmektedir (Başaran, 2014). İlk olarak, tezgâhın ayarlanması ve çözgü ipliklerinin tezgâha geçirilmesi gerekmektedir. Sonra, mekiklerin içinde bulunan masuralara dokunacak iplikler sarılarak dokumaya hazır hale getirilir. Motif veya nakış için kullanılacak iplikler de hazırlanır. Dokuma işlemi için kişi oturak denilen yere geçer.

Ahşap dokuma tezgâhında gücüler bulunur. Dokuma işlemi yapılırken önce bir ayakçaya basılır ve gücüler açılır. Mekik bu ipliklerin içinden karşıya atılır ve nakış yapılacak yere gelene kadar bir taraftan diğer tarafa mekiğin atılması ile dokuma işlemi yapılır. Her sırada dokumayı sıkıştırmak için tarak vurulur. Dokuma bittiği yerden kesilerek aynı şekilde bir adet ehram daha dokunur (Yaşaroğlu, 2018). İki parça olarak dokunan ehram parçaları çok özenli bir şekilde nakışların devamlılığı sağlanarak kaynatma dikişi ile birbirine dikilmektedir. Birbirine dikilen ehram 250 cm x185 cm ebatlarındadır (Çelik, 1997).

Ehram dokuması yapılırken müşterinin isteğine göre seçtiği nakışlar dokunmaktadır. Dokuyucu, 1/1 bezayağı dokuma tekniğini kullanarak işlemi sürdürmektedir. Önceden belirlenen renklere göre ipler her bir taraktan geçirilir ve nakışın şekline göre sayılır.

Birinci sıradaki nakış bölümü tamamlandığında, ayakça ile güç kaldırılır ve ağız açılır. Ardından, dokuma ipi mekikle bir sıra içine geçirilir (MEGEP, 2012).

Tarak yardımıyla elle yerleştirilen nakış ipleri ve içine dokuma atkı veya ipi sıkıştırılır. İkinci ve sonraki sıralarda nakış ipleri sırasıyla yerleştirilir ve nakış tamamlanır. Bu süreçte, dokuyucu ustası titizlikle müşterinin isteğine uygun olarak nakışları dokur, her bir detayı özenle işler. Sonuç olarak, müşterinin isteğine uygun özel bir ehram ortaya çıkar (Emir, 2005).

Ham ehramın saçak yapımı için ilk adım zülfesinden makasla kesilerek iki parçaya ayrılmasıdır. Daha sonra bu parçalar yan yana dikilerek birleştirilir ve tek bir bütün haline getirilir. Ardından, ehramın kenarlarına saçak yapmak için iğne ve iplik kullanılır. Bu işlem genellikle ustalık gerektiren bir detaydır ve ehramın estetik görünümünü tamamlayan bir unsurdur. Saçak yapımı sırasında dikkatlice çalışmak ve doğru teknikleri uygulamak önemlidir. Çözümleri ek olarak, ehram ipliklerinden oluşan ek bir ekleme yapılıyor. Sonra, ehramın üzerindeki üç tane saçak ayrılıyor ve yorgan iğnesine ehram ipliklerinin kalınlığına ve inceliğine uygun şekilde üç veya altı iplik geçiriliyor. Bu iplikler, ehramın kendi saçığındaki saçakların üzerinden ehrama tutturuluyor (MEGEP, 2012). Tutturulan saçaklar dikiş iğnesi kullanılarak iki kez dolandırılıyor ve üçüncü seferde oluşturulan saçığın üstüne sabitleniyor. Bu işlem aynı yöntemle bir sonraki saçığa geçilerek devam ettiriliyor. Bu detaylı işlem, ehramın saçaklarının sağlam bir şekilde tutturulmasını ve estetik bir görünüm kazanmasını sağlamaktadır (MEGEP, 2012).

Ehramın kadınlar tarafından kendine özgü bir örtünme üslubu vardır. Ehram örtünmek isteyen bir kimse, alttan giysisinin üstüne bel bağı bağlamış olmalıdır. Önce ehram ortalandıktan sonra çene altına kadar yüzü kapatacak biçimde başa örtülür. Etek boyu, ehramı içerden çekip bel bağının arasına sokmakla ayarlanır. Sağ ve sol kalça üstünden çekilerek bel bağının arasına sokulur. Aynı işlem arkada da uygulanır. Bu şekilde ehram, düzgün ve sabit bir şekilde giyilmiş olur (Çelik, 1997).

Şekil 17. Ehramın Örtünme Şekli

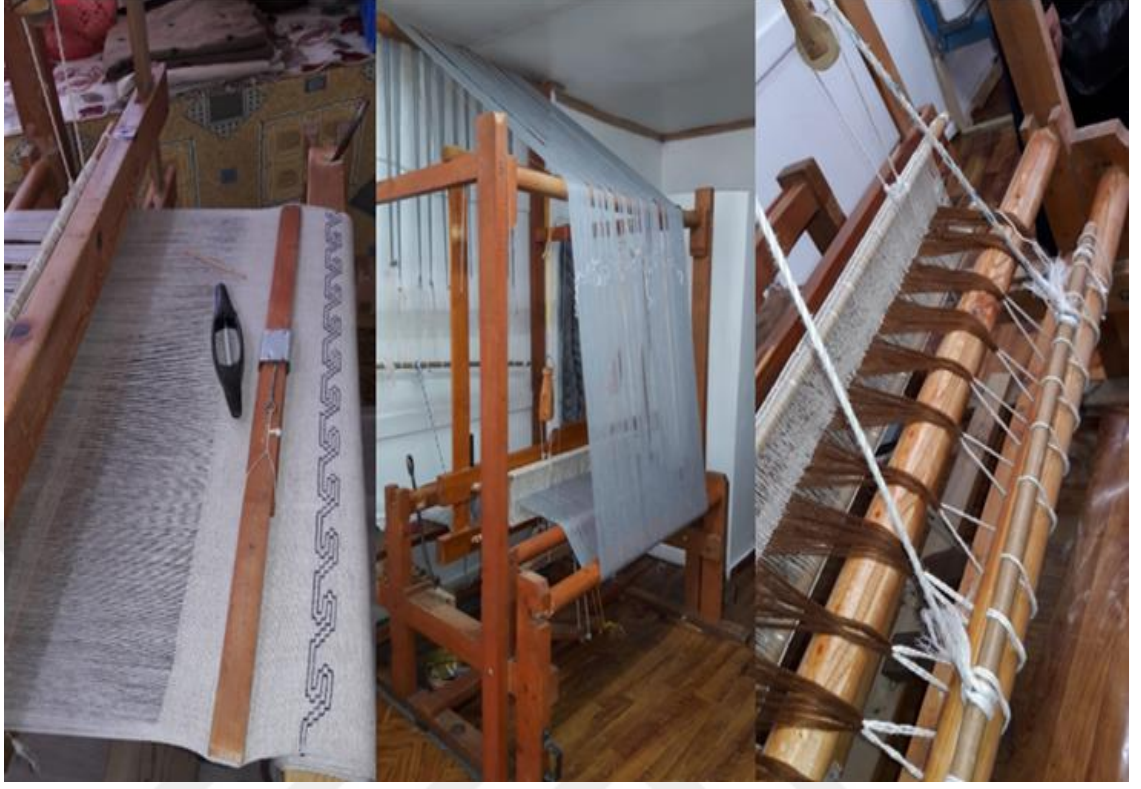
Yün lifi, doğallığı ve sıcaklığı ile birçok tasarım alanında kullanılabilir ve bu tasarımlar hem estetik hem de işlevsel ürünler yaratır. Yün lifinin bu çok yönlü kullanımı, modern tasarımlarla birleştğinde hem geleneksel hem de yenilikçi sonuçlar ortaya çıkartmaktadır.

Ehram dokuması ile yapılan ürün geliştirme alanları Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 3. Ehramın Kullanılabileceği Alanlar

GIYSİ	AKSESUAR	EV TEKSTİLİ
Kadın giyim	Atkı, şapka, kravat	Mobilya ve tekstil ürünleri
Erkek giyim	Çanta, cüzdan	
	Ayakkabı	
	Takı	

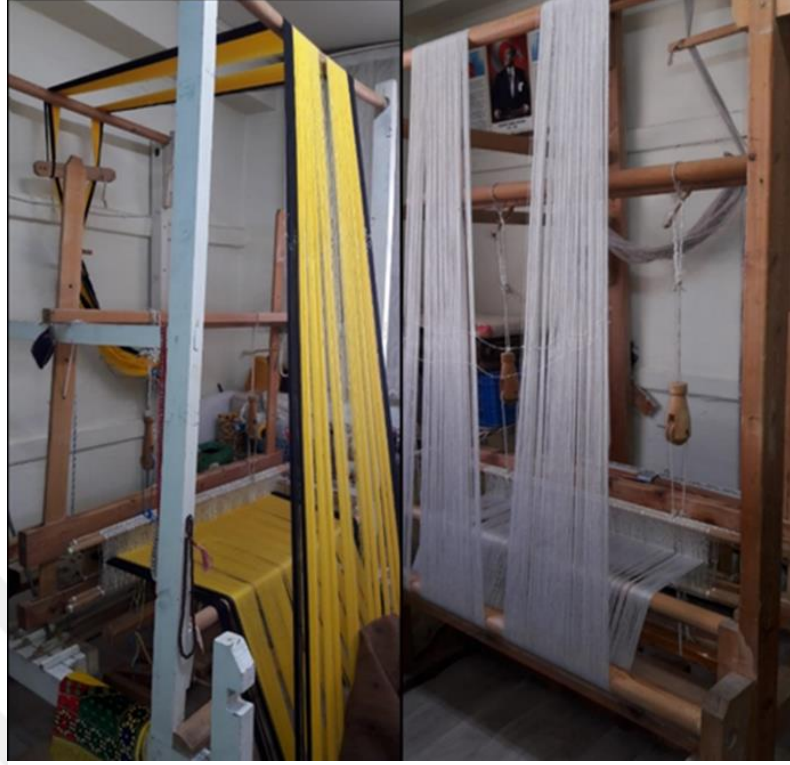
Günümüzde kullanılan ehram dokuma tezgâhları, Şekil 18’de sunulmuştur.

Şekil 18. Ehram Tezgâhı

Şekil 19. Ehram ile Yapılan Aksesuar Örnekleri

Şekil 21. Ehram Dokuma Tezgâh Örneği

Şekil 20. Çıyrık

Dokumada, genellikle beyaz, mor, sütlü kahve, siyah ve boz/açık kahve renklerinden oluşan zeminlere sahiptir. Ehramda renk çok önemlidir. Genelde beyaz genç kızların, mor-boz orta yaştaki kadınların, mor-siyah ehram ise yaşlı kadınların tercih ettiği ehramlardır (Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, Erişim Tarihi: 2024). Desen iplikleri ise kırmızı, beyaz, lacivert, mavi ve yeşil renklerde kullanılarak zengin ve çeşitli motifler oluşturur. Bayburt Ehramının karakteristik özellikleri arasında yer alan bu renk ve desenler, bölgenin kültürel mirasını ve estetik anlayışını yansıtır.

şekil 22. Ehram rnekleri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GELENEKSEL EHRAM KUMAŞINDAN MODERN TASARIMLAR

Tezin bu bölümünde; tasarım süreci, koleksiyonun hazırlık aşamaları ve tasarım çizimleri aktarılacaktır.

3.1. Tasarım Süreci

Tasarımcının tasarladığı ürünü oluşturma aşamasında tasarımına uygun kumaş ve malzemeyi seçmesi büyük önem taşır. Bu süreçte dikkate alınması gereken çeşitli faktörler, tasarımın başarısını doğrudan etkileyebilir (Sarioğlu, Çağlayan ve Yıldız, 2011).

- **Tasarımın Uygunluğu:** Seçilen kumaşın ve malzemenin tasarımın estetik ve işlevsel gereksinimlerine uygun olması gerekir. Kumaşın dokusu, rengi, deseni ve genel görünümü, tasarımın konsepti ile uyumlu olmalıdır.
- **İşleme Kolaylığı:** Kumaşın ve malzemenin işlenmesi, dikilmesi veya şekillendirilmesi kolay olmalıdır. Tasarımın karmaşıklığı ve detayları, kumaşın özelliklerine uygun olmalıdır. Örneğin, ağır ve kalın kumaşlar karmaşık ve detaylı tasarımlar için uygun olmayabilir.
- **Fiyat:** Kumaş ve malzeme seçiminde maliyet önemli bir faktördür. Bütçe dahilinde en uygun kalitedeki malzemelerin seçilmesi, tasarımın maliyet etkin olmasını sağlar. Tasarımcı, kalite ile maliyet arasında bir denge kurmalıdır.
- **Kolay Bulunabilirlik:** Seçilen kumaş ve malzemelerin piyasada kolay bulunabilir olması, üretim sürecinin aksamasını önler. Özellikle seri üretim yapılacaksa, malzemelerin sürekli olarak tedarik edilebilmesi önemlidir.
- **Kalite:** Kumaşın ve malzemenin kalitesi, ürünün dayanıklılığı ve kullanım ömrü açısından kritiktir. Yüksek kaliteli malzemeler, tasarımın daha uzun süre kullanılabilir olmasını sağlar ve müşteri memnuniyetini artırır.
- **Zaman:** Kumaş ve malzemelerin temin süresi, tasarım ve üretim sürecini doğrudan etkiler. Projelerin zamanında tamamlanabilmesi için malzemelerin temin süresi dikkate alınmalıdır.

Tasarımcının kumaş ve malzeme konusundaki bilgisi ve deneyimi, ürün oluşturma sürecinde doğru yönlendirmeler yapmasını sağlar. Bu bilgi ve deneyim, tasarımcının

malzemelerin özelliklerini, avantajlarını ve dezavantajlarını değerlendirmesini de mümkün kılar. Böylece, tasarımcı en uygun malzemeleri seçerek tasarımın hem estetik hem de işlevsel açıdan başarılı olmasını sağlar.

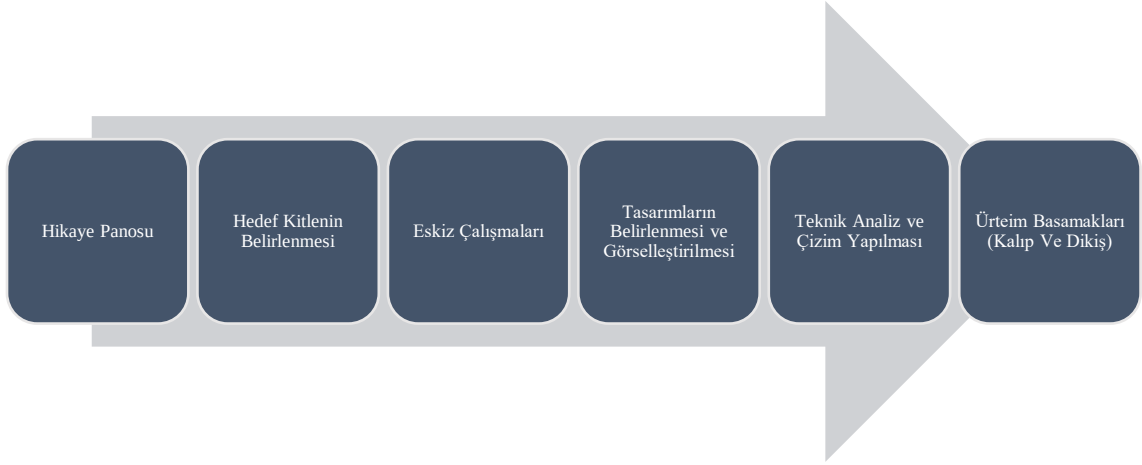
Koleksiyon tasarımda fonksiyonel ve süsleme amaçlı malzemelerin doğru seçimi ve kullanımı, giysinin hem işlevselliğini hem de estetiğini önemli ölçüde etkiler. Tasarımcılar, malzeme seçiminde dikkatli ve bilinçli olmalı, her detayın tasarımın bütünlüğüne katkıda bulunmasına özen göstermelidir.

Bu çalışmada gerçekleştirilen kapsül koleksiyon, 2024 İlkbahar/Yaz dönemi için 5 kombinden oluşmaktadır. Kapsül koleksiyonda 3 ürün üretilerek sunulmuştur. Tasarımlarda kullanılan ehram kumaşı, özel olarak dokutulmuş ancak geri dönüşüm ile sürdürülebilirliği desteklemek için kullanılmış dokumalar tercih edilmiştir. Tasarımlarda geleneksel yöntemlerle elde edilen ehram kumaşının modern çizgilerle günümüz modasına dönüştürülmesi amaçlanmıştır..

3.2. Kapsül Koleksiyon Hazırlık Süreci

Bu çalışmada kullanılan tekniklerle özgün bir koleksiyon hazırlanmıştır. Koleksiyon, beş kombinden oluşmakta olup, geleneksel ehram dokumaların sürdürülebilirliği ve markalaşması amaçlanmıştır. Üretimde 36 beden ölçüleri kullanılmış ve ehram kumaşının doğallığı tasarımlar ile zarafete dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Koleksiyonun temel malzemesi olan ehram kumaşı, doğal yapısıyla dikkat çekmektedir. Geleneksel dokuma teknikleri kullanılarak üretilen bu kumaş, modern tasarımlarda zarafetle buluşturulmuştur. Tasarımlarda, ehram dokumalarının özellikle kullanılmış sandıkta bekleyenlerin tercih edilmesi ile sürdürülebilirliğe vurgu yapılmıştır. Kullanılan kumaşlar çevre dostu ve uzun ömürlü olup, geleneksel el sanatlarının yaşatılmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca seçilen astar kumaşlarının ve entegre edilen kumaşların doğal lifler sürdürülebilirliği desteklemek için özellikle kullanılmıştır.

Şekil 23. Model Geliştirme Şeması

3.2.1. Hikâye Panosu Oluşturma

Yöredeki kadın giysilerinin model, kumaş, renk özelliklerini yansıtan ve tasarımcıyı etkileyen ilham kaynakları ile hikâye panosu hazırlamak, kültürel mirası ve yerel estetiği moda tasarımına entegre etmenin harika bir yoludur. Yöredeki geleneksel evler, camiler, hanlar, köprüler gibi mimari yapılar; yöresel kadın giysileri, geleneksel elbiseler, örtüler, şalvarlar, baş örtüleri gibi giyim eşyaları hikâye panosuna ilham kaynağı olmuştur. Dokumada kullanılan motif ve desenlerde ortaya çıkan mavilerin yansımaları; geleneksel dokuma ve yörenin mimarisinde kullanılan toprak renkleri hikâye panosunun temasını oluşturmuştur. Gerçekleştirilen hikâye panosu Şekil 24’de sunulmuştur.

25-45 yaş aralığı modern ama geleneklerine ve yöresine bağlılığı devam eden sürdürülebilirliğe önem veren kadınlar hedeflenmiştir. Kitle için 36-42 beden aralıklarının uygun olduğuna karar verilmiş ve ürün prototiplerinde 36 beden ölçüleri kullanılmıştır.

Şekil 25. Eskiz Çizimleri

3.2.3. Seçilen Koleksiyon Ürünleri

Eskiz sürecinden sonra koleksiyon için en uygun olduğu düşünülen modeller belirlenmiştir. 5 tam görünüm (look) tan oluşan koleksiyon; toplamda 7 ürünü içermektedir. Bunlardan biri elbise, ikisi kombin yapılabilecek günlük alt üst giyimlerden oluşmakta ve 2 dış giyimden oluşmaktadır. Belirlenen modellerin çeşitlilik planı ve koleksiyon sıralaması Şekil 26 ve 27’de sunulmuştur.

Şekil 26. Koleksiyon Çeşitlilik Panosu

Şekil 27. Koleksiyon Sıralaması

Tasarım 1

Tasarım, yelek ve etek kombini iki parçadan oluşan asimetrik bir model olarak tasarlanmıştır. Model gelenekselliği modern çizgilere buluşturarak özgün bir duruş sağlaması hedeflenmiştir. Model Şekil 29’da sunulmuştur.

Yelek rahat bir kesim iken etek bel ve kalçaya oturan, kalçadan etek ucuna doğru hafif genişletilmiştir. Yelek tek düğmeli basit kapama ile tasarlanırken, etekte alt etek ve üst etek boylar farklı olması zıtlıkla dengenin uyumu hedeflenmiştir. Eteğin rahat giyilip çıkartılabilmesi için yanda 20 cmlik gizli fermuar çalışılmıştır. Tasarım günlük kullanım için de iş kombini için de uyum sağlaması hedeflenerek tasarlanmıştır. Ehramla birlikte, doğallık ve sürdürülebilirliği devam ettirebilmek ve uyum sağlamak için doğal pamuklu kumaş kullanılmıştır.

Şekil 28. Tasarım 1 Artistik ve Teknik Çizim

Tasarım 2

Tasarım 2, asimetrik bir form verilmiş kaban modelinden oluşmaktadır. Kaban modellerinin her zaman diliminde, günlük ya da özel günlerin tercih edilen bir parçası olması sebebi ile bu modele karar verilmiştir. Tasarım, Şekil 30'da sunulmuştur.

Model vücuda oturup yoğun iş temposunda olan kadının dahi zarif görünümünü ortaya çıkarmaktadır. Dik yakalı ve basit kapamalı tasarlanan modelde düğmeler kumaştan bastırılarak üretilmiştir. Bu da tasarımın doğallığından ve gelenekselliğinden uzaklaşmadan modern çizgisi ile şık bir model olgusu katılmıştır. Doğal dokusunu bozmadan tasarıma eklenen parçalar, tasarımın şık ve estetik bir hava katmıştır. Eklenen parçalar modele canlılık katarken üzerindeki motiflerin ortaya çıkmasını da sağlamıştır.

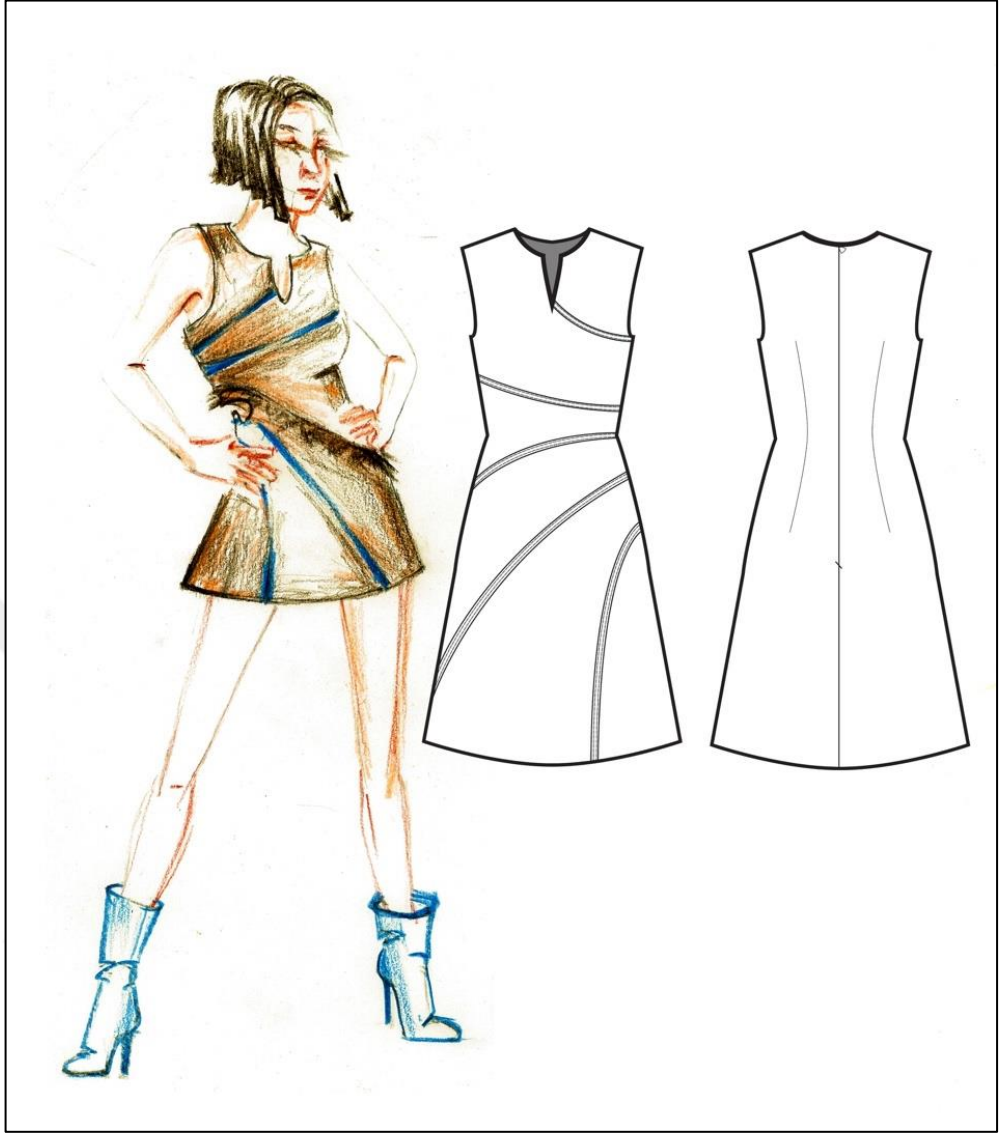
Şekil 29. Tasarım 2 Artistik ve Teknik Çizim

Tasarım 3

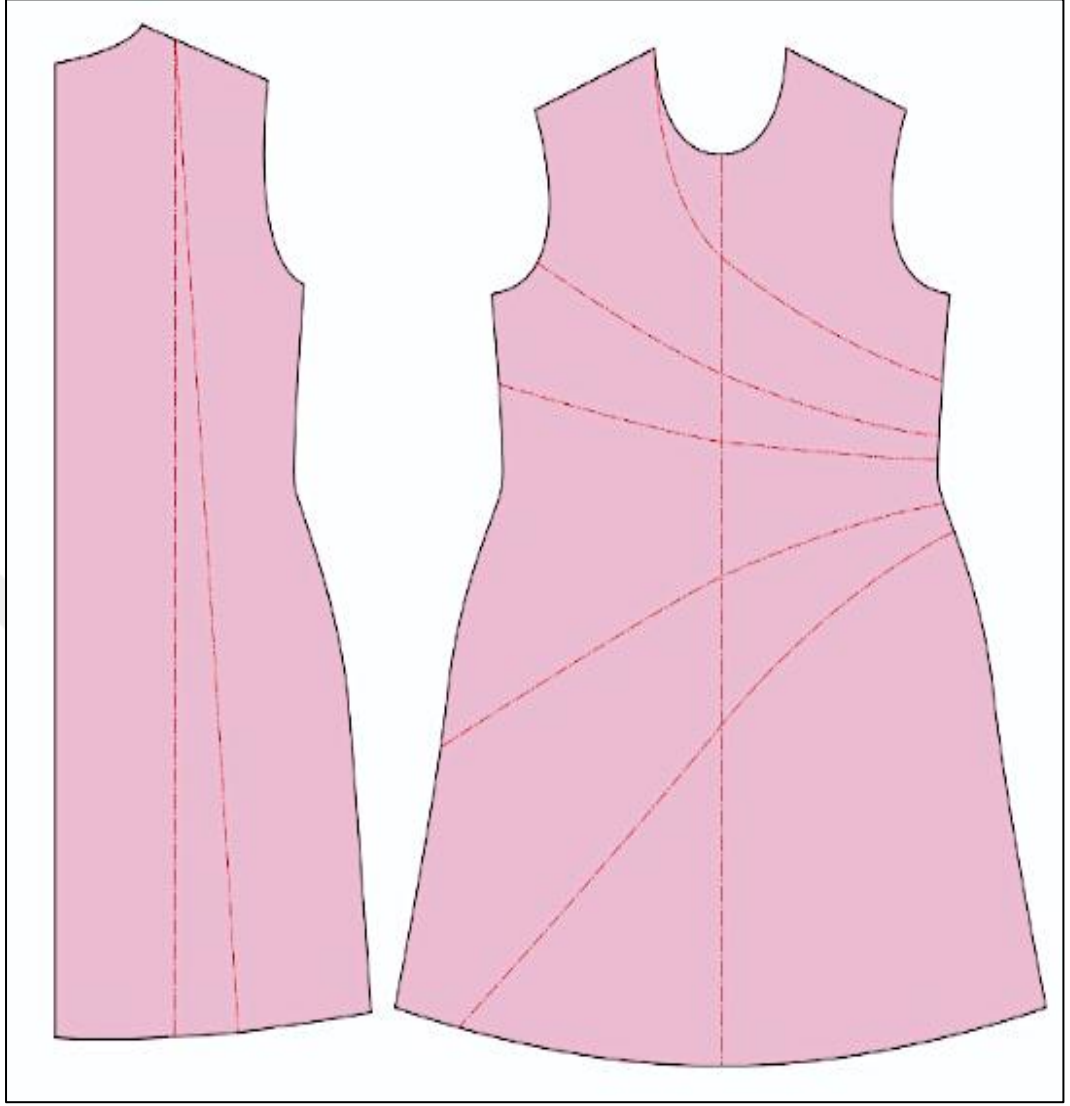
Tasarım 3, Şekil 31’de kalıplar ise Şekil 32’de sunulmuştur. Ehramın doğallığı, sağlam yapısı ve saflığı, tasarımlara esin kaynağı olmuştur. Tasarım 3, bedene oturan tek parça elbiseden oluşmaktadır. Bedene oturan kesimi, vücut hatlarını zarifçe vurgularken, kumaşın doğal dokusu ve geleneksel yapısı, modern tasarımla uyum içinde harmanlanmıştır. Bu tasarımın, hem geleneksel el sanatlarına saygı duruşunda bulunur hem de şıklık ve rahatlığı bir arada sunduğu düşünülmektedir.

Elbise, sıfır yaka ve kolsuz olarak planlanmıştır, ancak yakasına hafif “U” formu bir yırtmaç eklenerek tasarıma modern bir dokunuş katılmıştır. Modelin ön bedeninde, kol oyuntusundan itibaren yan dikiş hattından başlayıp serbest açıyla yakaya, diğer yan dikiş hattına ve etek ucuna açılan biyeler kullanılmıştır. Bu biyeler, elbiseye dinamik ve hareketli bir görünüm kazandırmaktadır. Ayrıca, modelin arka bedeninde pensler kullanılarak elbisenin vücuda daha iyi oturması sağlanmıştır.

Kullanılan biyelerin rengi ise dokumada kullanılan nakışları ortaya çıkarmak için tercih edilmiştir. Bu detaylar, tasarımın hem estetik hem de fonksiyonel açıdan güçlü olmasını sağlamaktadır. Bel ve göğüs kısmı bedene oturtulmuş olan elbise, basen kısmından etek uçlarına doğru genişlemektedir. Elbisenin boyu ise 90 cm’dir. Elbisenin rahat giyilebilmesi ve çıkarılabilmesi için arka orta kısmına 60 cm boyunda gizli fermuar dikilmiştir. Kumaş, ince dokulu bir yapıya sahip olmasından ve yün dokumasının tene batmasından dolayı, modele uygun doğal lifli astar dikilerek giysi ile birleştirilmiştir. Tasarım 3 elbisenin hazırlık ve dikim aşamaları Şekil 33’te sunulmuştur.

Şekil 30. Tasarım 3 Artistik ve Teknik Çizim

Şekil 31. Tasarım 3 Elbise Kalıbı

5

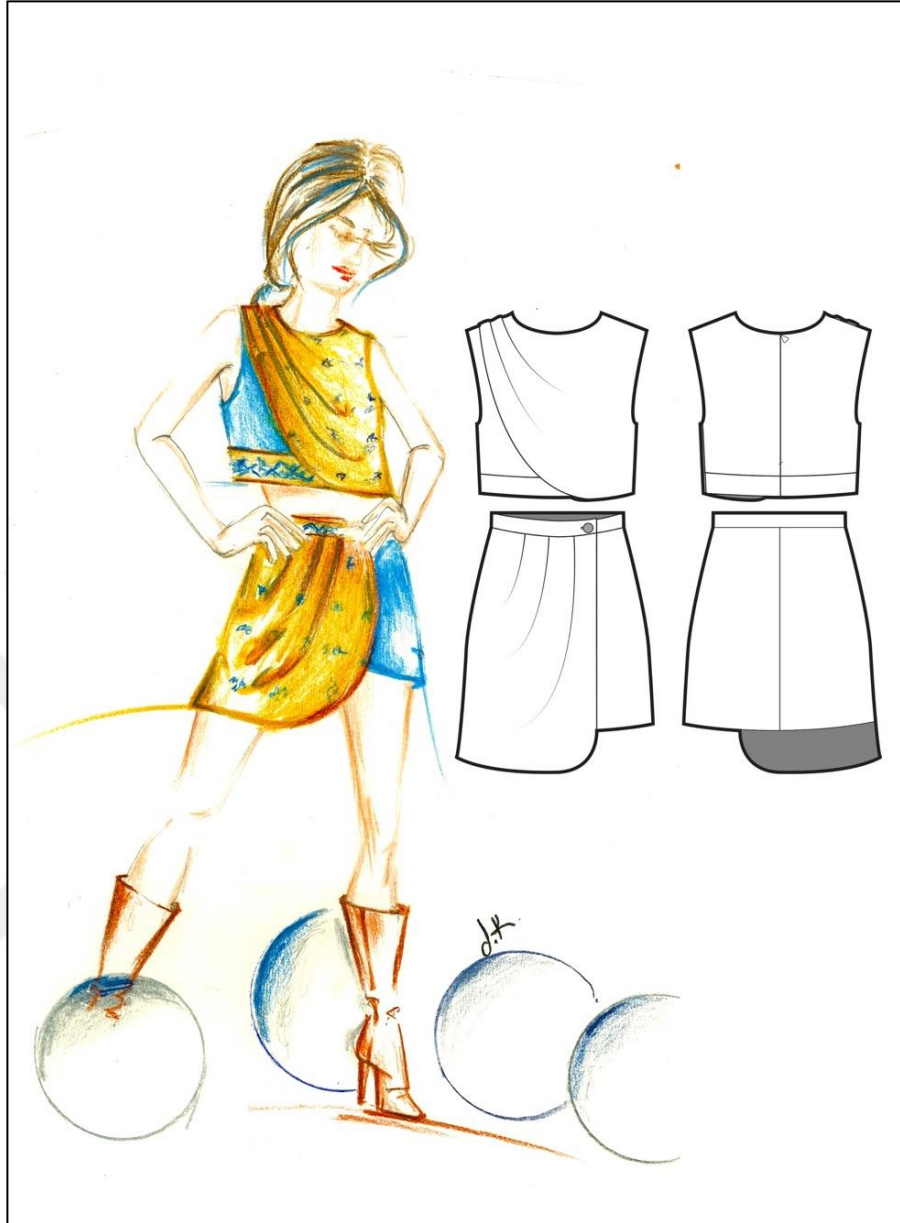

Şekil 32. Tasarım 3 Kesim ve Dikim İşlemleri

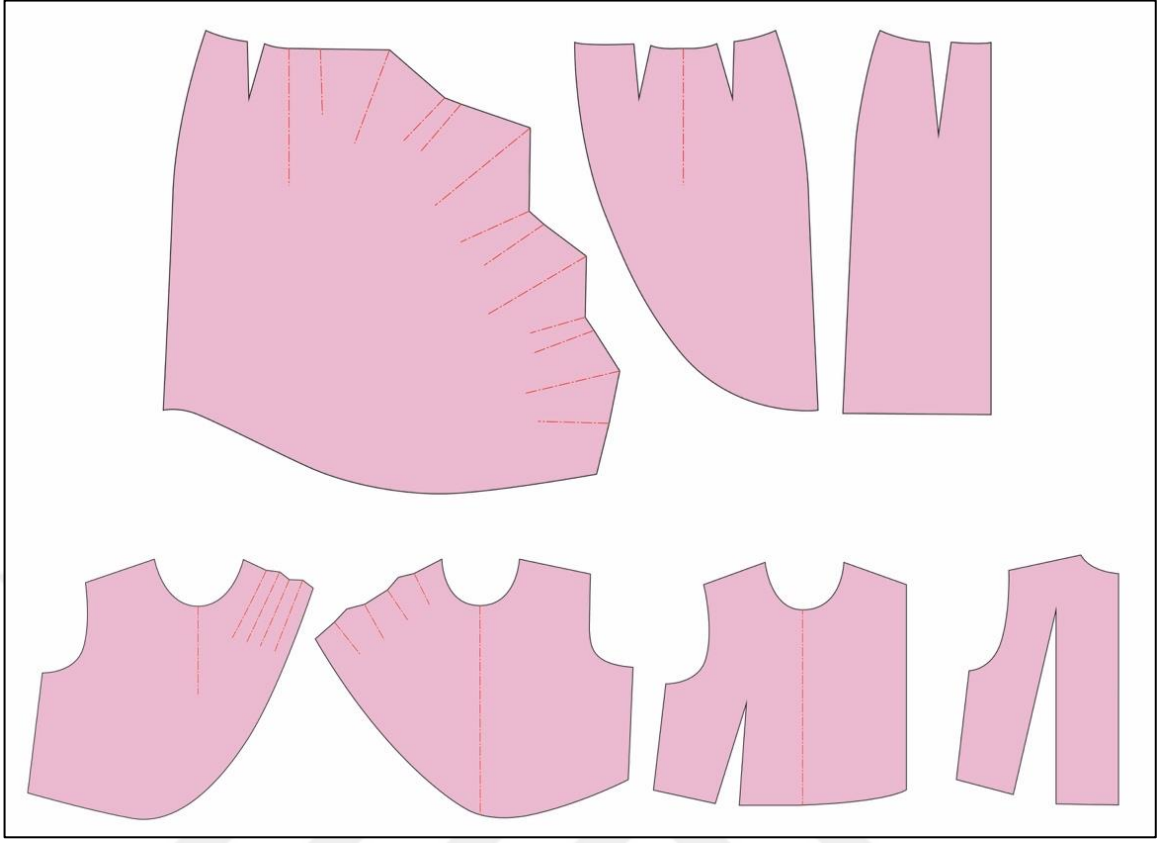
Tasarım 4

Tasarım asimetrik bluz ve etek olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Tasarım 4, Şekil 34'de kalıplar ise Şekil 35'de sunulmuştur. Modele hareketlilik katması için etekte ve bluzda anvelop kapama tekniği uygulanmıştır. Etekte uygulanan penslerle bel ve basene tam oturma sağlanırken bluzda pens uygulaması yapılmayarak rahat bir form verilmiştir. Bu zıtlık birbirini zarif bir tamamlama sağlamıştır. Tasarım 2 de kullanılan drapeler yine etek ve bluzda sağ kapak sol kapak şeklinde zıt bir uyum sağlanmıştır. Modelin etek ve bluzunda alta kalan parçalarında dokumalardaki nakışları destekleyen renkte doğal bir lif kumaş ile entegre edilerek çalışılmıştır. Ayrıca model tasarımının geleneksel kumaşlara modern dokunuşlarla motiflerin dokusunu bozmadan uyumluluk sağlanması yine sürdürülebilirliği desteklemiştir.

Rahat giyilebilmesi ve çıkartılması için bluzun arka ortasına 20 cm boyunda gizli fermuar dikilmiştir. Etekte ise en kapak belinde kumaşın kendisinden bastırılmış düğme ve ilik ile sağlanmıştır. Hem etek hem bluz duble astarlama ile modelin iç bölümleri temizlenmiştir. Kesim ve dikim aşamaları, şekil 36'da verilmiştir.

Şekil 33. Tasarım 4 Artistik Çizim ve Teknik Çizim

Şekil 34. Tasarım 4 Elbise Kalıbı

Şekil 35. Tasarım 4 Kesim ve Dikim İşlemleri.

Tasarım 5

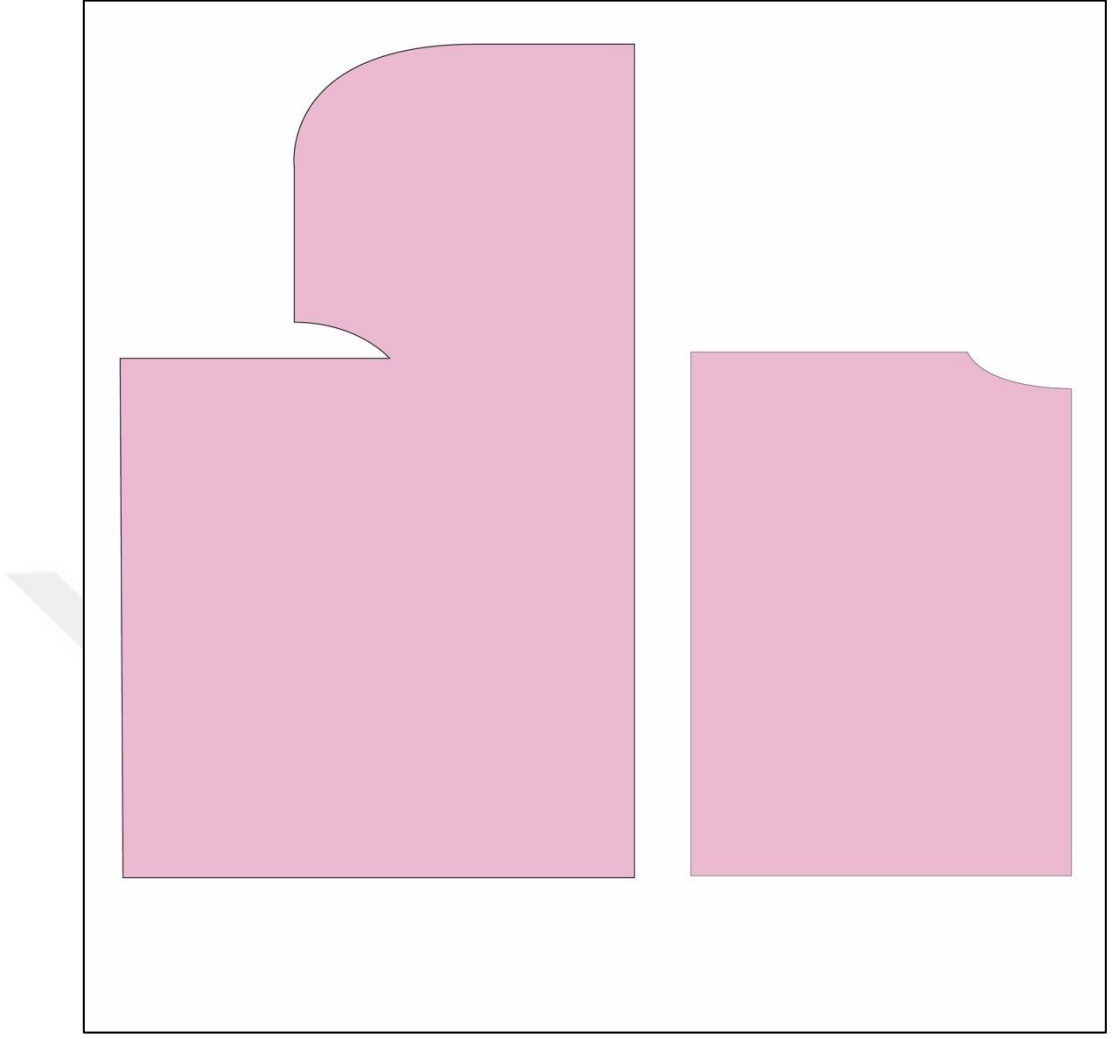
Tasarım 5, kapüşonlu pelerinden oluşmaktadır. Pelerinlerin günümüzde tekrar trend olması sebebiyle bu karar alınmıştır. Tasarım Şekil 37’de kalıpları ise Şekil 38’de sunulmuştur.

Model kalıpsız ve sıfır atık yöntemi ile kesim yapılmıştır. Kapüşon ön bedenle bütün iken arka bedene yaka oyuntusu ile eklenmektedir. Kullanılmış ehram tercih edilmesi sebebi ile dokuma iplikleri arasında oluşan seyrilmelerin, nakışlar arasındaki orantısızlığı telafi etmek arka ortada kapüşondan etek ucuna kadar eklenen kenar nakışı, ehramın kendisinden çıkartılarak giysiye uyumluluk ve estetik bir hareketlilik katılmıştır. Bu düzenleme, tasarımın bütünlüğünü ve görsel çekiciliğini artırmıştır. Tasarım hem estetik hem de çevre dostu olma özelliklerini taşır.

Kullanılmış materyallerin değerlendirilmesi ve sıfır atık yöntemi ile kesim yapılması, modada sürdürülebilirliği teşvik etmektedir. Gelenekselliği bozmamak ve sürdürülebilirlik sebebi ile doğal liften astar ile model duble astarlama çalışılmıştır. Kesim ve dikim aşamaları Şekil 39’da gösterilmiştir.

Şekil 36. Tasarım 5 Artistik ve Teknik Çizim

Şekil 37. Tasarım 5 Elbise Kalıbı

Şekil 38. Tasarım 5 Kesim ve Dikim İşlemleri

3.3. Tamamlanmış Ürünler

Belirlenen ve üretim aşamaları tamamlanan ürünlerin, provası 36 benden manken ile gerçekleştirilmiştir. Gerekli düzenlemelerin yapılması sonucunda tamamlanan ürünlerin manken ile profesyonel fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Pelerinin günlük hayatta kullanılabilirliğini göstermesi açısından, şehirli kadınların sıklıkla tercih edebileceği hazır ürünlerle kombinlenerek sunulmuştur.

Şekil 39. Tasarım 3 Tamamlanmış Ürün

Şekil 40. Tasarım 4 Tamamlanmış Ürün

Şekil 41. Tasarım 5 Tamamlanmış Ürün

SONUÇ VE ÖNERİ

Ehram dokuma sanatı, Bayburt ve çevresinin zengin kültürel mirasının önemli bir parçasıdır. Bu araştırma, ehramın tarihini, tekniklerini ve günümüzdeki durumunu ayrıntılı bir şekilde ele alarak, bu değerli geleneğin korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda katkı sağlamayı amaçlar. Ehram dokuma sanatının incelenmesi, sadece geçmişin izlerini sürmekle kalmaz, aynı zamanda bölgenin kültürel kimliğini ve zanaatkarlık geleneğini yaşatmaya yönelik önemli adımlar atılmasına da olanak tanır. Bu çalışma, Ehram dokuma sanatının Bayburt ve çevresindeki kültürel kimlik ve sanat anlayışının bir parçası olarak önemini vurgularken, aynı zamanda bu geleneğin modern tasarımlarla entegre edilerek modern çağda nasıl yaşatılabileceğine dair öneriler sunacaktır. Yün lifi, doğallığı ve sıcaklığı ile birçok tasarım alanında kullanılabilir ve bu tasarımlar hem estetik hem de işlevsel ürünler yaratır. Yün lifinin bu çok yönlü kullanımı, modern tasarımlarla birleştğinde hem geleneksel hem de yenilikçi sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Ehram dokuma sanatının korunması ve tanıtılması, sadece kültürel değerlerin yaşatılmasına katkıda bulunmakla kalmayacak, aynı zamanda yerel ekonomiye ve kadın istihdamına da destek sağlayacaktır. Eklenen görselde, Ehram dokuma sanatına ait ürünlerin modern moda tasarımlarına nasıl entegre edildiğini görmekteyiz. Bu da Ehram dokuma sanatının sadece geleneksel bir zanaat olarak kalmayıp, aynı zamanda modern tasarımlarda da kendine yer bulduğunu göstermektedir. Bu tür entegrasyonlar, Ehram dokuma sanatının korunması ve tanıtılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ehram dokuma sanatının kapsamlı bir şekilde belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli adımları belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmacılara geniş bir kaynak sunarak, Ehram dokuma sanatının tarihsel ve kültürel değerinin anlaşılmasına katkıda bulunabilmektedir.

Bu araştırma, Türk kültüründe önemli bir yeri olan ehram dokumacılığının günümüz modasına uyarlanarak tanıtılması ve kullanılması amacıyla tasarlanmıştır. Ehram dokumacılığı, geçmişten günümüze kadar süregelen bir gelenek olup, kültürel mirasımızın önemli bir parçasıdır. Bu çalışmanın temel hedefi, ehram dokumalarının modern tasarımlarla yeniden yorumlanarak daha geniş kitlelere ulaştırılması ve bu sayede geleneksel el sanatlarımızın yaşatılmasıdır.

Araştırma sürecinde, ehram dokumalarının tarihsel ve kültürel bağlamı incelenmiş, bu dokumaların karakteristik özellikleri ve geleneksel motifleri detaylandırılmıştır. Günümüz moda trendleri ve tasarım anlayışları göz önünde bulundurularak, ehram dokumalarından ilham alan özgün tasarımlar geliştirilmiştir. Bu tasarımlar hem geleneksel motifleri koruyup hem de modern giyim ve aksesuarlarla uyum sağlayacak şekilde oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamında hazırlanan özgün tasarımların, toplumda farkındalık yaratması ve geleneksel dokumacılık sanatının gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, düzenlenecek sergiler, defileler ve tanıtım etkinlikleri ile ehram dokumacılığının önemi vurgulanacak ve bu kültürel mirasın yaşatılması teşvik edilebilir.

Kültürümüzün önemli bir parçası olan ehram dokumaların modern tasarımlar ile tekstil ürünlerine dönüştürülmesi, bu el sanatının sürdürülebilirliğini ve gelişimini sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, ehram dokumalarının modern tasarımlarla yeniden yorumlanarak tekstil ürünlerine dönüştürülmesi üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar, geleneksel dokuma tekniklerinin korunmasını ve bu mirasın daha geniş kitlelere ulaştırılmasını hedeflemelidir.

Bu sürecin başarısı için yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği alınarak, ehram dokumalarının ulusal ve uluslararası fuarlarda tanıtılması gerekmektedir. Bu tür tanıtım etkinlikleri hem ehram dokumalarının bilinirliğini artıracak hem de bu el sanatının ekonomik olarak desteklenmesine katkı sağlayacaktır. Fuarlarda yer almak, ürünlerin daha geniş pazarlara ulaşmasını ve potansiyel müşteri kitlesinin büyümesini sağlayacaktır.

Bayburt yöresi ehram dokuma kültürü, sürdürülebilirlik açısından önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. Ehram dokuma, geleneksel el sanatları arasında yer alır ve bu sanatın yaşatılması, kültürel mirasın korunması adına büyük önem taşır. Dokumadan yapılan eşyaların kullanım kültürünün devamlılığına ilişkin farkındalık oluşturmak, bu kültürün yaşatılmasında kilit rol oynar. Ayrıca, sürdürülebilir bir tasarım ve üretim döngüsü yaratma çabaları hem çevresel hem de ekonomik açıdan fayda sağlar. Bu süreç, yerel zanaatkarların desteklenmesi, doğal kaynakların korunması ve geleneksel bilgi birikiminin gelecek nesillere aktarılmasını içerir. Bu bağlamda, Bayburt yöresi ehram dokuma kültürünün sürdürülebilirliği hem kültürel hem de çevresel sorumlulukların bilincinde olarak yürütülmelidir.

Ehram dokumalarının sürdürülebilirliği ve gelişimi için Bayburt ve Erzurum'da modern üretim tekniklerine geçilmesi büyük bir gerekliliktir. Geleneksel dokuma tezgahlarının sayısının yetersiz olması, üretim kapasitesini sınırlamaktadır. Bu sorunun çözülmesi için modern tezgahların sayısının artırılması ve mevcut tezgahların modernize edilmesi gerekmektedir. Bu, üretim verimliliğini artıracak ve ehram dokumacılığının gelecekte de devam etmesini sağlayacaktır.

Ayrıca, bu alanda eğitim programları düzenlenerek, yeni nesil dokumacıların yetiştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu sayede, ehram dokumacılığı geleneği yaşatılacak ve bu kültürel mirasın nesilden nesile aktarılması sağlanacaktır. Eğitim programları, modern üretim teknikleri ve tasarım anlayışları ile harmanlanarak, geleneksel dokumaların modern moda ile entegrasyonu konusunda bilgi ve beceri kazandırmayı hedeflemelidir.

Bu araştırma ile ehram dokumacılığının modern moda dünyasında yeniden yer edinmesi ve sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi hedeflenmektedir. Böylece, kültürel mirasımızın korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanabilir.

Sonuç bölümünde, tezin/projenin amaçları, yöntemi, bulguları, önceki çalışmalarla karşılaştırılması, bilgiye katkısı, yapılan değerlendirmeler, öneriler ve tartışmalar ile ulaşılan sonuçlar makul bir ayrıntı düzeyinde belirtilmelidir.

Öneriler:

Bu çalışma doğrultusunda alana yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

- Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlar iş birliği içerisinde Anadolu kumaşlarının devamlılığını sağlamak için proje vb. çalışmalar gerçekleştirebilir.
- Sürdürülebilirliğe dikkat çekmek için tekstil ve moda alanlarında daha fazla çalışma yapılmalıdır.
- Benzer çalışma ehram kumaşının erkek ve çocuk giyimi için de uygulanabilir
- Yörelerimizde çok fazla kaybolmaya yüz tutmuş önemli dokuma ve örme kumaşlar bulunmaktadır. Çalışma bunlarla da geliştirilebilir.
- Yerel ve ulusal düzeyde geleneksel dokumacılığının tanıtımını sağlamak için sergiler, fuarlar ve etkinlikler düzenlenebilir.

- Dijital platformlarda Anadolu'nun dokumacılığının tanıtılması ve satışının yapılması için stratejiler geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Çelik, A. (1997). *Erzurum'da ehram*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çeğindir, N., Arga Şahinoğlu, M. ve Çileroğlu, B. (2023). Geçmişten geleceğe kültür bağı: Ehrama dokunuşlar sergisi. *Yeni Fikir Dergisi*, 15(30), 39-48.
- Öndoğan, E. N. (2018). Hazır giyim sektörü ve yeşil pazarlama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 97-110.
- Akpınarlı, F. ve Tozun, H. (2007). *Bayburt ehram (ihram) dokumalarının teknik ve motif özellikleri. I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi* (18-21). Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Alpat, F. E. (2012, Mart). Moda sektörünü “yavaşlatan” eğilim: eko moda ve modada sürdürülebilirlik. 8 - *Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu Bildirileri Özel Sayı II* (48). Antalya: Akdeniz Sanat Dergisi.
- Altun, Ş. (2012). *Türkiye'deki tekstil ve hazır giyim atık miktarları ve geri kazanım imkânları*. <http://www.temizuretim.gov.tr/>. Erişim tarihi: 18.01.2017.
- Atılcan, İ. C. (1991). *Erzurum barları ve yöresel giysileri*. İstanbul: Erzurumlular Klt. ve Day. Vak. Yayınları.
- Aytaç, A. (2010). Kırgızistan'da çarpana ve kolon dokumacılığından örnekler. *Milli Folklor Dergisi*, 11(87), 191-195.
- Başaran, F. N. (2014). Bayburt yöresinde geleneksel “ehram dokumacılığı” üretim teknikleri, motif ve kompozisyon özellikleri. *Millî Folklor Dergisi*, 13(104), 151-166.
- Begiş, H. N. ve Evcen, A. (2016). Geleneksel dokumalarımızdan ehram üretiminin sürdürülebilirliği üzerine bir çalışma. *Uluslararası Erzincan Sempozyumu* (28 Eylül-1 Ekim 2016), 2.
- Can, Ö. ve Ayvaz, K. M. (2017). Tekstil ve modada sürdürülebilirlik. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 110-119.
- Charter, M. ve Tischner, U. (2001). *Sustainable solutions: Developing products and services for the future*. Sheffield, UK: Greenleaf Publishing, 118-138.
- Doyle, P. (2008). *Value-based marketing: marketing strategies for corporate growth and shareholder value*. Wiley.
- Elibol, B. ve Sari, S. (2021). Erzurum ehram dokuması üzerine deneysel bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 27(46), 13-22.
- Emir, D. A. (2005). *Bayburt'ta ehram*. İstanbul: Bayburt Valiliği İl Özel İdaresi.
- Ergüder, A. A. (2011). Erzurum ve Bayburt ehramları. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 4(7).
- Eroğlu, A. A. (2012). Erzurum ve Bayburt ehramları. *Antalya: I. Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu* (8).
- Halaçeli Metlioğlu, H. ve Yakın, V. (2021). Tekstilde sürdürülebilirlik: Hızlı moda markalarının sürdürülebilirlik stratejileri. *OPUS International Journal of Society*

- Researches*, 18 (Yönetim ve Organizasyon Özel Sayısı), 1883-1908.
doi:<https://doi.org/10.2646>
- Hanif, D. (2023, Kasım). Halkın sanatı. *Dilek Hanif’le zamansız el sanatlarının modern yorumu* (5-141). İstanbul: Türkiye Halk Bankası A.Ş, Kıvılcım Kurumsal İletişim ve Reklam Hiz. Tic. Şti.
- <https://labourbehindthelabel.org/our-work/faqs/>. (2001). *Faqs*. Labour behind the label : <https://labourbehindthelabel.org/our-work/faqs/> adresinden alındı
- <https://modastilde.com/2016/06/09/etik-moda-bilincine-sahip-miyiz/>. (2016). *Etik moda bilincine sahip miyiz?* Moda stilde: <https://modastilde.com/2016/06/09/etik-moda-bilincine-sahip-miyiz/> adresinden alındı
- <https://www.turkiyedokumaatlası.com/about.php>. (2021). *Proje hakkında*. Türkiye dokuma atlası: <https://www.turkiyedokumaatlası.com/about.php> adresinden alındı
- Kahveci, M. (1998). *Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinde üretilen ehram dokumalarında kullanılan hammadde üretebilecek yeni ürün tasarımları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakelle, A. (2012). Erzurum'un kültürel mirası "ehram". *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 87-103.
- Kipöz, Ş. (2021). *Sürdürülebilir moda*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- Kipöz, Ş. ve Atalay, D. (2015). Etik modanın temsiliyeti bağlamında vaatleri ve çelişkileri: ‘Etik moda’ ne kadar etik sunuluyor? *Yedi*(14), 101-115.
<https://doi.org/10.17484/yedi.98156>.
- Lechtman, H. (1994). The materials science of material culture: Examples from the andean past. D. A. Scott ve P. Meyers (Dü.), *Archaeometry of pre-columbian sites and artifacts* içinde (3-11). Los Angeles, California: UCLA Institute of Archaeology, Getty Conservation Institute.
- Mangır, A. (2016). Sürdürülebilir kalkınma için yavaş ve hızlı moda. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19(41.Yıl Özel Sayısı), 143-154.
- Margolin, V. (2002). Design for a sustainable world. *The Politics of the artificial: Essays on design and design studies* içinde, (92-105). Chicago: University of Chicago Press.
- MEB. (2012). *Geleneksel Türk dokuma sanatları*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEGEP. (2012). *Ehram dokuma*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Romano, T. E. (2011). *Yeşil pazarlama: Yeşil, daha yeşil, yemyeşil*. Erişim adresi: <https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/72812/yesil-pazarlama-yesil-daha-yesil-yemyesil>, Erişim tarihi: 01.05.2024.
- Rothschild, N. H. (2015). *Emperor wu zhao and her pantheon of devis, divinities, and dynastic mothers*. New York: Columbia University Press.
- Sarioğlu, H., Çağlayan, M. ve Yıldız, H. (2011). Kumaş bilgisi ve tasarımdaki önemi. *Akdeniz Sanat*, 4(7).
- Sevin, N. (1973). *On üç asırlık Türk kıyafet tarihine bakış*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Türkmen, N. (2009). *Tekstil ve moda tasarımı açısından sürdürülebilirlik ve dönüşüm*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uzgidim, G. (2018). Naowarat Kakhay Tekstil Müzesi dokumalarından örnekler. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 41, 113-122. doi:<https://doi.org/10.32547/ataunigsed.426001>
- Uğurlu, S. S. (2021). Geleneksel dokumalarda motif-desen bağlantıları. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(27), 160-175.
- Yücel, S. ve Tiber, B. (2018). Hazır giyim endüstrisinde sürdürülebilir moda. *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, 25(112), 370-380.
- Yılmaz Ege, J. ve Öztürk, F. (2019). sürdürülebilir modanın ekolojik baskı tekniği ile değerlendirilmesi ve bir örnek uygulama. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 394-406.
- Yaşaroğlu, H. (2018). *Geçmişten günümüze ehram dokuma özellikleri ve özgün giysi tasarımları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yanar, A. ve Erdoğan, Z. (2019). Denizli dokumalarının kültürel miras ve coğrafi işaretleme bakımından önemi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(37), 43-51.
- Yağan, Ş. Y. (1978). *Türk el dokumacılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.